

Aspekt ved foreldrekonflikt og barns involvering i eller unngåelse av konflikten

Elisabeth Stenberg Jakobsen

Masteroppgave ved Psykologisk Institutt

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2017

Aspekt ved foreldrekonflikt og barns involvering i eller unngåelse av konflikten

© Elisabeth Stenberg Jakobsen

2017

Aspekt ved foreldrekonflikt og barns involvering i eller unngåelse av konflikten

Elisabeth Stenberg Jakobsen

<http://www.duo.uio.no/>

Sammendrag

Forfatter: Elisabeth Stenberg Jakobsen

Tittel: Aspekt ved foreldrekonflikt og barns involvering i eller unngåelse av konflikten

Veiledere: Annika Melinder (hovedveileder) og Maren Helland (biveileder)

Bakgrunn: Det er et velkjent fenomen at foreldrekonflikter er relatert til mistilpasning hos barn i form av både internaliserende og eksternaliserende vansker. Det er imidlertid et behov for en mer nyansert forståelse av sammenhengene. Formålet med denne oppgaven var å undersøke hvordan ulike aspekt ved foreldrekonflikt, konfliktstiler og hyppighet, henger sammen med barnets atferdsmessige reaksjoner til konflikten i form av involvering i eller unngåelse av konflikten.

Metode: Utvalget bestod av 364 familier (mor, far og et barn). Metode for innsamling av data var spørreskjemaer. Foreldrene besvarte et spørreskjema hver med spørsmål om blant annet hvordan deres konflikter vanligvis foregår. Barna besvarte et spørreskjema med spørsmål om blant annet hvordan de føler, tenker og handler når foreldrene har konflikter.

Resultat: Hyppighet av større konflikter ble vist å kunne predikere både involverings- og unngåelsesatferd hos barnet. I tillegg ble involvering av barn og verbal aggresjon som konfliktstiler, samt hyppighet av mindre konflikter, vist å kunne predikere unngåelsesatferd. Hyppighet av større konflikter var imidlertid den eneste variabelen som predikerte unngåelsesatferd i en større modell.

Konklusjon: Funnene indikerer at hyppighet av større konflikter betyr mer for barns reaksjoner enn hyppighet av mindre konflikter og hvilken konfliktstil foreldrene benytter. Dette kan forstås som at barn i større grad "tåler" de mindre konfliktene i familien, selv om de forekommer relativt ofte, men reagerer sterkere på de større konfliktene, selv om de forekommer relativt sjeldent. Det var generelt flere og sterkere sammenhenger mellom konfliktaspektene og unngåelsesatferd enn involveringsatferd. Dette kan indikere at barn opplever det å involvere seg i foreldrenes konflikter som mer truende for deres emosjonelle trykighet enn det å trekke seg unna. Kunnskap om ulike typer reaksjoner hos barnet, samt hvordan disse relaterer seg til hverandre og til selve foreldrekonflikten, er viktig i blant annet forebyggende arbeid.

Forord

En stor takk rettes til Annika Melinder for all hjelp, oppmuntring og gode innspill. Takk til Pål Ulleberg for fantastisk god hjelp med statistiske analyser.

En stor takk rettes også til Maren Helland og Tonje Holt ved Folkehelseinstituttet – takk for at dere tok oss studentene så godt imot, takk for at dere fulgte oss tettere opp enn det vi kunne håpet på, og takk for at vi fikk lov til å bruke datamaterialet fra prosjektet deres. Jeg er veldig takknemlig for å ha fått muligheten til å skrive masteroppgaven min hos dere.

Takk til mine kjære medstudiner Malin og Maria. Dere har vært solstrålene mine det siste året. Det har vært gull verdt å ha dere å diskutere med, og til å dele oppturer og nedturer med. Og sist, men ikke minst, takk til Håvard for at du alltid er god og støttende, og for at du har stilt opp med deilige middager hver dag i de mest stressende periodene.

Oslo, mai 2017

Elisabeth Stenberg Jakobsen

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Foreldrekonflikter.....	2
1.2	Foreldrekonflikter og barns tilpasning.....	3
1.2.1	Involveringsatferd og unngåelsesatferd.....	5
1.3	Barnets behov for trygghet og stabilitet.....	7
1.3.1	Aspekt ved foreldrekonflikt og barnets emosjonelle trygghet og tilpasning.....	9
1.4	Forebygging.....	10
1.5	Problemstilling og hypoteser.....	11
2	Metode.....	12
2.1	Deltakere.....	12
2.2	Måleinstrumenter.....	13
2.2.1	Conflicts and Problem Solving Scales.....	14
2.2.2	Security in the Interparental Subsystem Scale.....	15
2.3	Etiske betraktninger.....	16
2.4	Statistiske analyser.....	16
2.4.1	Indekser.....	17
2.4.2	Faktoranalyser.....	18
2.4.3	Regresjonsanalyser.....	19
3	Resultater.....	21
3.1	Preliminære analyser.....	21
3.1.1	T-tester.....	21
3.1.2	Beskrivende statistikk for CPS.....	22
3.1.3	Beskrivende statistikk for SIS.....	22
3.2	Faktoranalyser.....	23
3.2.1	Faktoranalyse CPS.....	23
3.2.2	Faktoranalyse SIS.....	24
3.3	Korrelasjonsanalyse.....	24
3.4	Regresjonsanalyser.....	24
3.4.1	Bivariate lineære regresjoner.....	25
3.4.2	Multipel regresjonsanalyse.....	27
4	Diskusjon.....	28
4.1	Høy korrelasjon mellom involvering og unngåelse.....	29
4.2	Involveringsatferd hos barnet.....	29
4.2.1	Verbal aggresjon.....	29
4.2.2	Unngåelse.....	30
4.2.3	Involvering av barn.....	30
4.2.4	Hyppighet av større konflikter.....	31
4.3	Unngåelsesatferd hos barnet.....	32
4.3.1	Verbal aggresjon.....	32
4.3.2	Unngåelse.....	32

4.3.3	Hyppighet av større konflikter.....	32
4.3.4	Hyppighet av mindre konflikter.....	33
4.3.5	Involvering av barn.....	33
4.4	Involveringsatferd/unngåelsesatferd og barnets tilpasning.....	34
4.5	Bruk av kunnskap i praksis.....	35
4.6	Begrensninger.....	36
4.6.1	CPS som måleinstrument.....	37
4.6.2	SIS som måleinstrument.....	38
4.6.3	Spørreskjema som innsamlingsmetode.....	39
4.6.4	Utvalget.....	39
4.7	Fremtidige studier.....	40
4.8	Konklusjon.....	41
	Litteraturliste.....	43
	Vedlegg A: Utvalgets utdanning og inntekt.....	51
	Vedlegg B: Intern konsistens CPS (Kerig, 1996).....	52
	Vedlegg C: Intern konsistens SIS (Davies et al., 2002).....	53
	Vedlegg D: Skjevhet og kurtose CPS og SIS.....	54
	Vedlegg E: Uteliggere i involveringsvariabelen (SIS).....	55
	Vedlegg F: CPS kortversjon, standardiserte faktorladninger og korrelasjonsmatrise...56	
	Vedlegg G: Diverse faktoranalyse CPS.....	57
	Vedlegg H: CPS – spørsmål, gjennomsnittsskårer og standardavvik.....	58
	Vedlegg I: SIS – spørsmål, gjennomsnittsskårer og standardavvik.....	59
	Vedlegg J: Full skalaoversikt CPS.....	60
	Vedlegg K: Full skalaoversikt SIS.....	61

1 Innledning

Forskning på effekten av foreldrekonflikter på barns tilpasning tyder på at barn av foreldre med mye konflikter har en dårligere tilpasning i form av internaliserende og eksternaliserende vansker (Buehler, Krishnakumar, Anthony, Tittsworth, & Stone, 1994; Buehler et al., 1998; Grych & Fincham, 1990; Jouriles, Rosenfield, McDonald, & Mueller, 2014; Zemp, Bodenmann, & Cummings, 2016). Det er imidlertid behov for en mer nyansert forståelse av sammenhengene.

Foreldrekonflikter kan vise seg på flere måter, med variasjoner i for eksempel konfliktstil, hyppighet av konflikt, emosjonsuttrykk, tema for konflikt, varighet av konflikt, og i hvilken grad foreldrene løser konflikten. På samme måte kan barn reagere på en rekke ulike måter, ved å for eksempel føle seg trist, redd, skamfull, involvere seg i foreldrenes konflikt, trekke seg unna konflikten, og bli engstelig for at konflikten kan ha negative konsekvenser for deres egen og familiens fremtid.

Zemp et al. (2016) har beskrevet og oppsummert flere årsaker til at destruktive foreldrekonflikter er en type stress som er viktig å undersøke i forbindelse med barns utvikling; 1) foreldrekonflikt er en større risikofaktor enn samlivsbrudd, 2) foreldrekonflikt er trolig den mest utbredte risikofaktoren, 3) foreldrekonflikter kan ikke skjules, 4) barn blir ikke vant til at foreldrene krangler, og 5) foreldrekonflikter påvirker barn i alle steg av utviklingen. Det er behov for mer kunnskap om de skadelige effektene av foreldrekonflikter for barns tilpasning, og blant annet hvilke aspekt ved konflikt som virker å være spesielt skadelig.

Det er videre et behov for å undersøke konflikter i familier der foreldrene bor sammen (Helland & Borren, 2015). Foreldre som går fra hverandre må møte til obligatorisk mekling i forbindelse med samlivsbruddet. Det er dermed lettere å fange opp konflikter i disse familiene. Vi vet derfor mindre om konflikter og samspill i familier der foreldrene bor sammen. Det er ønskelig med en mer nyansert forståelse av foreldrekonflikter også i disse familiene. Det er dessuten lite forsket på foreldrekonflikter i Norge, og det er derfor et behov for mer kunnskap om foreldrekonflikter i norsk sammenheng.

1.1 Foreldrekonflikter

Ulike forskere har definert konfliktbegrepet på ulike måter, undersøkt ulike aspekt ved konflikt, og kategorisert konflikter i henhold til ulike kriterier. Konflikter kan studeres fra ulike faglige perspektiv og synsvinkler, som sosiale helheter og prosesser, men også gjennom

fokus på delaspekt som språk, kognisjon, følelser, samhandling, makt og strategier, eller konfliktenes konsekvenser (Ekeland, 2014). Det er imidlertid behov for en mer nyansert forståelse av konflikter mellom foreldre og hvordan dette påvirker barn i Norge (Helland & Borren, 2015).

Ekeland (2014) har gjort en grundig redegjørelse av konfliktbegrepet. Han har beskrevet flere ulike forutsetninger som bør ligge til grunn for at en situasjon kan omtales som en konflikt; 1) det er en forskjell mellom partene som oppleves som urimelig, brysom eller truende, 2) det finnes en avhengighet mellom partene som oppleves som urimelig, brysom eller truende, 3) fordelingen av makt mellom partene er ujevn og oppleves som urimelig, 4) partene har interesser og behov som er ulike; den ene partens interesser eller behov går på bekostning av den andres, og 5) partene er følelsesmessig involverte og opplever spenning knyttet til motsetningsforholdet.

Helland og Borren (2015) har pekt på betydningen av å skille mellom en ytre beskrivelse og en indre (psykologisk) forståelse av konflikt. Ytre beskrivelser vil typisk handle om for eksempel juridiske forhold, som om man klarer å bli enige i mekling eller om man går videre til retten, og et fokus på uenigheter om for eksempel bostedsordning. Det er etter disse kriteriene at det har vært vanlig å definere konflikt i meklingsaker i forbindelse med samlivsbrudd. Det er derimot et behov for mer kunnskap om de psykologiske mekanismene involvert i foreldrekonflikter og virkningene av dette for barns tilpasning.

Helland og Borren (2015) har redegjort for tre nivåer av konfliktkjennetegn; *konfliktatferd*, *konfliktstil* og *konfliktmønstre*. Konfliktatferd sammenfattes som konkrete handlinger som hver av partene utfører under en konflikt, herunder taktikk, emosjon og attribusjon. Under taktikk inngår kritikk, defensivitet, utestengelse, aggressiv atferd, og triangulering. Under emosjon inngår såkalte harde emosjoner som sinne, forakt, fiendtlighet og aggresjon. Under attribusjon inngår misoppfatninger, fordreide oppfatninger, og splitting og projisering. Konfliktstil omfatter summen av hver enkelt partners typiske konfliktatferd, det vil si hvordan hver partner typisk handler under konflikter. Konfliktmønster er parets typiske samhandlingsmønstre under konflikter. Dette avhenger av hver partners konfliktstil og hvordan disse stilene virker sammen.

Gottmans konfliktstiler er blitt mye brukt for å beskrive, forstå og undersøke parkonflikter. Gottman delte konfliktstiler inn i følgende; 1) unngående stil, 2) bekreftende stil, 3) ustabil stil, og 4) fiendtlig konfliktstil (Gottman, 1993). De tre førstnevnte stilene kategoriseres som såkalte funksjonelle konfliktstiler, mens sistnevnte kategoriseres som en

dysfunksjonell konfliktstil. En unngående stil kjennetegnes av at man unngår konflikt, ikke blir sint på den andre og tror at problemene løser seg av seg selv. En bekræftende stil kjennetegnes av at man diskuterer vanskelige problemer, men samtidig viser selvbeherskelse og forholder seg rolig. En ustabil stil kjennetegnes av at man debatterer og diskuterer problemer til de er løst, og personer med en slik stil kan gjerne krangle heftig og intenst. De er av den oppfatningen at de godt kan krangle intenst, så lenge de balanserer dette med kjærlighet og lidenskap. En fiendtlig stil kjennetegnes av at man blir opprørt under konflikter, og dermed kan fornærme, såre, være sarkastisk eller krenke partneren. Personer med en slik konfliktstil kan ha problemer med å lytte til partneren sin under diskusjoner, fordi de prøver så hardt å fremme sitt eget synspunkt. De kan også oppleve intense negative følelser overfor partneren under konflikter. Gottmans forskning har i stor grad dannet grunnlaget for videre forskning på feltet. Likevel er parkonflikter såpass komplekst at det er behov for en mer nyansert forståelse av hvordan den type konfliktstiler Gottman har beskrevet henger sammen med hvordan barn påvirkes av foreldrekonflikter.

1.2 Foreldrekonflikter og barns tilpasning

Det finnes flere ulike teorier og modeller som søker å beskrive utvikling hos barn og unge. For å kunne vurdere såkalt atypisk utvikling eller mistilpasning hos barn, er det nødvendig med en beskrivelse av typisk utvikling. Saarni (2011) har beskrevet typisk emosjonell utvikling sett i sammenheng med sosial utvikling blant 10-13-åringene. Typisk emosjonell utvikling når det gjelder regulering og mestring av emosjoner, innebærer økt nøyaktighet i vurdering av kontroll i stressende situasjoner, og evne til å finne ulike løsninger og anvende ulike strategier for å håndtere stress. Atferdsmessig utvikling innebærer et skille mellom det å vise ekte emosjonelle uttrykk med nære venner og ”managed displays” med andre. Når det gjelder relasjonsbygging, vil barnet/ungdommen tilegne seg økt sosial følsomhet og bevissthet rundt ”emotion scripts”) i forbindelse med ulike sosiale roller. Kunnskap om barnets emosjonelle og atferdsmessige regulering i møte med stress er nødvendig for å forstå hvordan barn reagerer på konflikter.

En viktig forutsetning for å forstå familiedynamikk og hvordan individene i familien påvirker hverandre, er å se på familien i et transaksjonelt perspektiv. Tidligere var det vanlig å se på foreldre-barn-relasjonen som enveis ved at foreldrene påvirket barnet både direkte og indirekte, men at denne påvirkningen ikke var gjensidig, for eksempel Watson (1925). I dag er det vanligere å se på familiekonteksten og foreldre-barn-relasjonen som et interagerende

system der foreldre og barn påvirker hverandre (Bronfenbrenner & Morris, 2006; Schermerhorn & Cummings, 2008). Påvirkningen er dermed gjensidig, der foreldrene fortsatt påvirker barnet, men barnet også påvirker foreldrene gjennom sin atferd og sin eventuelle sårbarhet. Dette kan igjen påvirke hvordan foreldrene behandler barnet. I tråd med dette fant Cui, Donnellan, og Conger (2007) at misnøye i ekteskapet, konflikter rundt barneoppdragelse og mistilpasning blant barn og unge er sammenvevd i et dynamisk familiesystem med en gjensidig påvirkning mellom de ulike dimensjonene. På samme måte som at foreldrekonflikter kan føre til dårligere tilpasning hos barn (Grych & Fincham, 1990), kan slik mistilpasning hos barn påvirke forholdet mellom foreldrene og foreldrenes egen psykiske helse (Ge, Conger, Lorenz, Shanahan, & Elder, 1995; Helland et al., 2017).

Resultater fra både norsk og internasjonal forskning har vist at barn av foreldre som har gjennomgått samlivsbrudd har en dårligere tilpasning enn barn i familier der foreldrene fortsatt bor sammen (Amato, 2010; Amato & Boyd, 2014; Breivik & Olweus, 2006; Størksen, Røysamb, Holmen, & Tambs, 2006). Samtidig er det mye som tyder på at effekten av foreldrekonflikter er større enn effekten av samlivsbrudd (Buchanan & Heiges, 2001; Ferguson, Horwood, & Lynskey, 1992; Kelly, 2000, 2012). Dette indikerer med andre ord at det ikke nødvendigvis er samlivsbruddet i seg selv som er skadelig for barnet, men foreldrekonfliktene rundt samlivsbruddet. Dette gir grunn til å undersøke foreldrekonflikter og effektene det har på barn, både i skilte familier og i familier der foreldrene fortsatt bor sammen.

Forskning på effekten av foreldrekonflikter på barns tilpasning tyder på at barn av foreldre med mye konflikter har en dårligere tilpasning i form av både internaliserende og eksternaliserende vansker, og økt risiko for utvikling av psykiske problemer (Buehler et al., 1994; Buehler et al., 1998; Cui, Conger, & Lorenz, 2005; Cummings & Davies, 1994; Emery, 1982; Gottman & Notarius, 2000; Grych & Fincham, 1990; Harold & Conger, 1997; Reid & Crisafulli, 1990).

Forskning har vist at barn er svært sensitive til foreldrekonflikter, og også til ikke-verbale tegn på aggresjon. Man har for eksempel funnet at foreldre med en unngående konfliktstil i større grad kan føre til mistilpasning hos barn sammenlignet med foreldre som viser åpenbar fiendtlighet under konflikt (Sturge-Apple, Davies, & Cummings, 2006). Barn oppfatter også skillet mellom hva som blir sagt og eventuelle uoverensstemmelser med det emosjonelle uttrykket som formidles parallelt, for eksempel at en forelder sier unnskyld til den andre forelderen på en sint eller sarkastisk måte (Shifflett-Simpson & Cummings, 1996).

Rhoades (2008) skilte i sin metaanalyse mellom fire brede kategorier av barns reaksjoner på foreldrekonflikter; kognisjon, emosjonelle reaksjoner, atferd og fysiologiske reaksjoner. Disse fire kategoriene er ment å representere hele spekteret av mulige reaksjoner på konflikter. Når barn eksponeres for foreldrekonflikter tenker, føler, handler og reagerer de fysiologisk. Det har vært mest fokus på barns emosjonelle og kognitive reaksjoner i tidligere forskning, men det er imidlertid også viktig å se på atferdsmessige reaksjoner og forholdet mellom ulike reaksjoner på foreldrekonflikter.

1.2.1 Involveringsatferd og unngåelsesatferd

Den foreliggende oppgaven vil fokusere på barns atferdsmessige reaksjoner på foreldrekonflikter, og mer presist hvorvidt barn involverer seg i foreldrekonflikten eller trekker seg unna. Alternativt kan man si at barnet er aktivt eller passivt under konflikten, og man kan generelt snakke om involveringsatferd eller unngåelsesatferd. Det bør presiseres at dette er to ulike dimensjoner av atferd, heller en to motpoler på én dimensjon.

Det er gjort mye studier på triangulering inn i foreldrekonflikter (Anderson, Anderson, Palmer, Mutchler, & Baker, 2010; Fosco & Grych, 2010; Johnston & Roseby, 1997; Jouriles et al., 2014). Triangulering er prosessen der spenning eller konflikt bygger seg opp til et uutholdelig nivå mellom to personer, og man bringer inn en tredje person for å lette på spenningen. Dette kan komme til uttrykk ved at en konfliktpartner klager til den tredje personen, sladrer eller spør om råd (Anderson et al., 2010). Barn er ofte ofre for triangulering (Anderson et al., 2010). I følge Johnston og Roseby (1997) har ofte par med mye konflikter vanskeligheter med å fokusere på barnets behov fremfor sine egne, og sliter med å beskytte barnet mot deres eget følelsesmessige stress. Gjennom å involvere barnet vil foreldrene for eksempel prøve å få kontroll over den andre ved å plassere barnet i midten, prøve å få barnet til å ta parti med en selv, eller få barnet til å videreformidle beskjeder eller spionere på den andre parten (Emery, 1999). Slik triangulering kan føre til store belastninger og negative konsekvenser for barnet (Fosco & Grych, 2010; Jouriles et al., 2014). Fosco og Grych (2010) fant for eksempel at triangulering var assosiert med økt skyldfølelse og svekket forelder-barn-forhold blant 14 til 19-åringer.

Det er en forskjell mellom at barnet trianguleres inn i foreldrekonflikten og at barnet selv involverer seg i konflikten, selv om det kan være vanskelig å skille disse prosessene fra hverandre. Ved triangulering er det foreldrene som drar barnet med inn i konflikten. Når barnet involverer seg i konflikten derimot, er det snakk om at barnet selv aktivt (og mer eller

mindre frivillig) går inn for å forsøke å løse konflikten eller bedre situasjonen mellom foreldrene (Davies, Forman, Rasi, & Stevens, 2002). Sammenhengen mellom disse to atferdsmønstrene, og hvordan de eventuelt skiller seg fra hverandre med tanke på effekten på barnets tilpasning, bør undersøkes nærmere.

Det synes å være færre studier som har undersøkt unngåelsesatferd enn involveringsatferd hos barn som eksponeres for foreldrekonflikter. I følge Davies et al. (2002) er sammenhengen mellom foreldrekonflikt og barns atferd i form av å involvere seg og trekke seg unna, relativt uklare. En rekke studier har rapportert komplekse sammenhenger eller null sammenheng mellom foreldrekonflikt og involvering/unngåelse hos barnet, spesielt for unngåelse (Davies & Cummings, 1998; Gordis, Margolin, & John, 1997; Shelton & Harold, 2008) Davies og Cummings (1998) fant ingen støtte for hypotesen om at involvering/unngåelse hadde en medierende effekt mellom den ekteskapelige funksjonen og barns mistilpasning, da barns involvering/unngåelse verken var relatert til ekteskapelig funksjon eller barns mistilpasning. Gordis et al. (1997) fant en sammenheng mellom aggressiv foreldrekonflikt, fiendtlighet mellom forelder-barn, og unngåelse, men at denne sammenhengen var svært kompleks.

Shelton og Harold (2008) fant at barns opplevelse av trussel i forbindelse med foreldrekonflikten predikerte økt unngåelsesatferd, mens barns opplevelse av skyld i forbindelse med konflikten predikerte økt involvering i foreldrekonflikten. Shelton og Harold (2008) sine funn bygget på en tre års longitudinell studie i Storbritannia, med 11-12 år gamle barn. Det ble funnet at foreldrenes rapportering av konflikt var positivt relatert med både følelser av trussel og skyld hos barnet, så vel som enkelte former for atferd (overinvolvering som i motsetning til involvering går mer på at barnet trianguleres inn i konflikten, og forsøk på å skjule følelsene sine for andre "masking behavior"), men ikke med involveringsatferd eller unngåelsesatferd av konflikten. Det virker dermed som at det er behov for nærmere undersøkelse av sammenhengene mellom disse fenomenene. Disse funnene er dessuten ikke nødvendigvis generaliserbare til andre kulturer, som for eksempel et norsk utvalg.

Selv om begrepene "involvering" og "unngåelse" er forskjellige på flere måter, kan man anta de har en felles funksjon når det gjelder å redusere eksponeringen for en trussel (foreldrekonflikter), og dermed øke barnets følelse av emosjonell trygghet (Cummings & Davies, 1996). Hvorvidt involvering og unngåelse er gode strategier for å redusere eksponering for stress, eller om det er en dysfunksjonell prosess som kan føre til økt risiko for utvikling av psykiske problemer, har det imidlertid vært usikkerhet rundt (Cummings &

Davies, 1996; Sandler, Tein, & West, 1994). Det virker også å være usikkerhet rundt hvilke aspekt ved foreldrekonflikt som kan predikere disse typene av atferd.

1.3 Barnets behov for trygghet og stabilitet

Emosjonell fungering ses på som en viktig nøkkel til å forstå utviklingen av mistilpasning hos barn som har blitt eksponert for foreldrekonflikter. Emotional Security Theory (EST) (Davies & Cummings, 1994) er en teori som bygger på tilknytningsteori. I EST er det imidlertid antatt at emosjonell trygghet som et resultat av kvaliteten på foreldreforholdet er en annen enn den som er et resultat av foreldre-barn-forholdet. I følge Davies og Cummings (1994) har emosjonell trygghet lenge blitt ansett som noe påvirket av kvaliteten på foreldre-barn-forholdet, og mer konkret kvaliteten på foreldre-barn-tilknytningen. Davies og Cummings (1994) antar imidlertid at barnets følelse av emosjonell trygghet også er en funksjon av kvaliteten på foreldreforholdet.

I EST blir emosjonell trygghet beskrevet som en mekanisme som medierer forholdet mellom foreldrekonflikter og barns tilpasning (Davies & Cummings, 1994). Emosjonell trygghet ses på som en overordnet faktor i barns regulering av emosjoner og i deres motivasjon til å respondere når foreldrene har konflikter.

Teorien bunner i et funksjonalistisk perspektiv på menneskelige emosjoner (Cummings & Davies, 1996), noe som innebærer at følelser ses på som et betydelig indre overvåknings- og veiledningssystem, med den funksjonen å vurdere situasjoner og motivere til atferd (Bretherton, Fritz, Zahn-Waxler, & Ridgeway, 1986; Campos, Campos, & Barrett, 1989).

Emosjonell velvære og kapasiteten til å regulere emosjoner under stress, er kjernen i EST (Davies & Cummings, 1994). Barn som er emosjonelt trygge vil være sikre på stabiliteten og forutsigbarheten rundt foreldrenes samhandling, de vil forvente at foreldrenes konflikter vil gå over, de vil være sikre på at foreldrenes psykologiske og fysiske tilstedeværelse for dem vil fortsette, samt at de innehar en forståelse av at foreldrenes konflikter ikke vil ha noen betydelig innvirkning på deres egen psykiske eller fysiske velvære (Davies & Cummings, 1994). Davies og Cummings (1994) påpekte imidlertid at barns eksponering for annen samhandling mellom foreldre, foreldrepraksiser samt andre familieforhold (for eksempel forholdet til søsken) også kan påvirke barnets følelse av emosjonell trygghet.

Eksponering for foreldrekonflikter fremkaller emosjonelt stress hos barn, som kommer til uttrykk gjennom atferd, kognisjon og fysiologiske reaksjoner (Ballard, Cummings, & Larkin, 1993; Cummings, 1987; El-Sheikh, Cummings, & Goetsch, 1989; Gottman & Katz, 1989; Grych & Fincham, 1993; O'Brien, Margolin, John, & Krueger, 1991). Når et barn føler at hans eller hennes emosjonelle trygghet er truet som følge av eksponering for foreldrekonflikt, vil barnet motiveres til atferd som kan regulere denne eksponeringen. Gjennom å trekke seg unna konflikten eller prøve å intervensere i konflikten, vil barnet i større eller mindre grad gjenopprette en viss grad av emosjonell trygghet (Cummings & Davies, 1996).

I følge EST har barn ulike strategier de bruker for å opprettholde emosjonell trygghet i hjemmet når foreldrene har konflikter, som for eksempel å involvere seg i konflikten eller å trekke seg unna konflikten. Forsøk på å opprettholde emosjonell trygghet motiverer i følge teorien til tre ulike prosesser, som inkluderer 1) økt emosjonell reaktivitet, forlenget reaksjon og dysregulerte følelser, 2) regulering av eksponering til foreldrekonflikten i form av involvering i eller unngåelse av konflikten, og 3) fiendtlige indre representasjoner der barnet føler at konflikten kommer til å få negative konsekvenser for seg selv og familien (Davies & Forman, 2002). Vanskeligheter med å opprettholde emosjonell trygghet med slike strategier ved destruktive foreldrekonflikter, kan øke risikoen for å utvikle psykiske problemer (Cummings & Davies, 1996; Davies & Cummings, 1994).

Barns reaksjoner på foreldrekonflikter ses ikke på som en direkte funksjon av grad av foreldrekonflikt, men også som styrt av hvorvidt foreldrekonflikten vil ha betydning for barnets følelse av emosjonell trygghet (Davies & Cummings, 1994). Barnets emosjonelle trygghet er dessuten antatt å kunne reflektere barnets tilpasning på flere tidspunkt, ved at emosjonell trygghet ses på som et produkt av tidligere erfaringer med foreldrekonflikt og som en hovedindikator på fremtidige reaksjoner på konflikt (Davies & Cummings, 1994). Ulike typer tilknytning anses ofte som å påvirke barnets indre representasjoner og indre arbeidsmodeller rundt dem selv og deres sosiale verden (Bretherton, 1985). På samme måte kan man i følge Davies og Cummings (1994) tenke seg at barns historie med eksponering for foreldrekonflikter kan resultere i indre representasjoner og arbeidsmodeller som kan påvirke barnets tilpasning over tid. Dermed kan man også si at barns reaksjoner på foreldrekonflikter ikke bare reflekterer den umiddelbare konflikten, men barnets affektive og kognitive representasjoner som et resultat av tidligere eksponering for konflikt (Davies & Cummings, 1994).

Det er funnet at barn med en historie med mye eksponering for foreldrekonflikter vil ha mer negative reaksjoner på konfliktene. Det kan virke rimelig å anta at barn utsatt for mye foreldrekonflikter blir ”vant til det”, gjennom habituering (Jeffrey & Cohen, 1971). Flere studier har imidlertid funnet at dette ikke er tilfellet; mer omfattende historie med eksponering predikerer mer negative reaksjoner i form av negative emosjoner (stress og sinne) og atferdsmessige reaksjoner (aggresjon og mekling/involvering) hos barnet (Ballard et al., 1993; Cummings, Zahn-Waxler, & Radke-Yarrow, 1981; O'Brien et al., 1991).

1.3.1 Aspekt ved foreldrekonflikt og barnets emosjonelle trygghet og tilpasning

Davies og Cummings (1994) antok at ulike aspekt ved foreldrekonflikter har innvirkning på barns tilpasning og reaksjoner på konflikter, og dermed deres følelse av emosjonell trygghet. I en gjennomgang av den eksisterende litteraturen fant de at hyppighet (hvor ofte foreldrene har konflikter) har vært assosiert med barns tilpasning, men at resultatene i hovedsak har vært basert på korrelasjoner, og at det således ikke er informert om retningen på sammenhengen. Når det gjelder form for konflikt, har fysisk aggresjon vist seg å føre til spesielt negative reaksjoner og mistilpasning hos barn. Cummings et al. (1981) fant gjennom observasjoner i hjemmet at fysiske konflikter mellom foreldre utløser mer stress hos barnet enn verbal aggresjon. Buehler et al. (1998) fant at fiendtlige konfliktstiler i større grad er assosiert med problematferd hos barnet enn hyppigheten av konflikter.

Når det gjelder konfliktens tema (hva konflikten dreier seg om), er uenigheter og konflikter som omhandler barnet vist å være spesielt stressende for barn. Slike konflikter, i motsetning til konflikter som ikke handler om barnet, utløser mer skam, skyldfølelse, og redsel for å bli dratt med i konflikten (Buchanan, Maccoby, & Dornbusch, 1991). Videre er det funnet at hvorvidt foreldrene løser konfliktene sine eller ikke har stor betydning for barns tilpasning; mer presist er konfliktløsning med på å redusere barnets negative reaksjoner til konflikt. Videre kan barnet oppfatte at en konfliktløsning har funnet sted på flere ulike måter, og de er svært sensitive for alle former for konfliktløsning. Barn av foreldre som konsekvent løser konfliktene sine reagerer dessuten mindre negativt på foreldrekonflikter enn barn av foreldre som ikke løser konfliktene sine (El-Sheikh, Cummings, & Reiter, 1996). Shifflett-Simpson og Cummings (1996) fant at det også er større sannsynlighet for at barnet involverer seg i konflikter når foreldrene ikke klarer å løse dem, og at sannsynligheten for at barnet involverer seg er større når det er uttrykk for mye negative emosjoner.

EST skiller seg fra andre teorier ved å vektlegge emosjonelle prosesser (i motsetning til for eksempel kognitive) i det svært emosjonelle klimaet som ofte kan forekomme i parforhold og familieliv, samt at den undersøker implikasjonene av foreldrekonflikter fra et barns perspektiv (Davies & Cummings, 1998). Likevel er teorien utviklet for å supplere andre teorier, og ikke for å prøve å forklare funn i tidligere teorier. EST er utviklet for å være en ”mid-level theory” som konseptualiserer emosjonell trygghet som en mekanisme som *delvis* medierer forholdet mellom konflikter og barns tilpasning, fremfor en teori som fullt medierer denne sammenhengen (Davies & Cummings, 1998). Blant andre potensielle mediatorer er foreldrepraksiser som i Family Systems Theory (Faubert, Forehand, Thomas, & Wierson, 1990), kognitive prosesser og mestringsstrategier som i the Cognitive-Contextual Framework (Grych & Fincham, 1990), og modellering i sosial læringsteori (Bandura, 1977).

1.4 Forebygging

Forebygging er et begrep som er mye brukt innen utviklingspsykologien. Forebygging innebærer å aktivt prøve å avverge forekomst eller utvikling av sykdom, symptomer, problemer eller mistilpasning (Ogden & Hagen, 2014). Gordon (1987) skiller mellom tre former for forebygging: 1) *universal forebygging* som innebærer å gjøre tiltak som kan være fordelaktig for hele populasjonen (for eksempel generelle tiltak i skolen der alle gis informasjon og kunnskap), 2) *selektiv forebygging* som innebærer å gjøre tiltak for individer der man vet at risikoen for å utvikle problemer er over gjennomsnittet (for eksempel barn av foreldre med psykiske lidelser), og 3) *forebygging gjennom screening* som gjør det mulig å identifisere individer som utviser tegn på sykdom eller mistilpasning (for eksempel ved å sende ut spørreskjemaer i en skoleklasse, der det stilles spørsmål som kan muliggjøre å fange opp tegn på mistilpasning). I forbindelse med foreldrekonflikter vil kanskje særlig selektiv forebygging være sentralt.

Foreldrekonflikter i seg selv er vanskelig å forebygge, selv om det finnes tiltak som forsøker å forebygge dette, som for eksempel parfokuserte programmer innen familieterapi (Zemp et al., 2016). Når det først er foreldrekonflikter tilstede, på den annen side, kan også de skadelige effektene det kan ha på barn dempes eller i beste fall forebygges. I følge Øiestad (2013) er det for lite fokus på læring om forebyggende arbeid blant psykologer. Slik kunnskap og praksis er fordelaktig for både foreldre og barns psykiske helse, og i mange tilfeller ressurs sparende, da et mål er å ta tak i problemene på et tidlig stadiet.

1.5 Problemstillinger og hypoteser

Basert på gjennomgangen av litteraturen er det behov for en bredere og mer nyansert forståelse av konflikt, mekanismene involvert i konflikter, og hvordan dette påvirker barn i norske familier, i familier der foreldrene bor sammen så vel som i familier der foreldrene har gått fra hverandre. Det synes å være mange studier som undersøker emosjonelle og kognitive reaksjoner hos barnet i sammenheng med foreldrekonflikt, men at atferdsmessige reaksjoner hos barnet i form av involvering og unngåelse generelt er mindre undersøkt. De få studiene som finnes, virker dessuten å være komplekse.

I den foreliggende oppgaven vil det undersøkes om barnets atferdsmessige reaksjoner til konflikt i form av involvering av eller unngåelse av konflikten henger sammen med foreldres konfliktstiler og hyppigheten av større og mindre konflikter. Følgende problemstillinger vil undersøkes; 1) I hvilken grad kan ulike konfliktstiler samt hyppigheten av konflikter predikere involveringsatferd hos barnet? 2) I hvilken grad kan ulike konfliktstiler samt hyppigheten av konflikter predikere unngåelsesatferd hos barnet? Eventuelle sammenhenger vil forsøkes å forklare ved EST.

Som en hypotese forventes det at konfliktstilene som innebærer mye negative elementer (spesielt verbal aggresjon), vil kunne predikere reaksjoner hos barnet i form av både unngåelse av og involvering i konflikten. Det er også grunn til å tro at en unngående konfliktstil hos foreldrene vil kunne oppleves som stressende for barnet, og at det dermed vil slå ut som enten involvering i eller unngåelse av foreldrekonflikten. Videre ville det være interessant om det er en sammenheng mellom involvering av barn som konfliktstil og involveringsatferd hos barnet; en slik sammenheng ville kunne belyse spørsmålet om hvorvidt triangulering fra foreldrenes side og involvering fra barnets side henger sammen.

Det forventes videre at hyppighet av større konflikter i større grad kan predikere involveringsatferd og unngåelsesatferd enn hyppigheten av mindre konflikter. Det virker rimelig å anta at større konflikter er av større betydning for barnets tilpasning.

2 Metode

2.1 Deltakere

Dataene i denne oppgaven ble hentet fra FamilieForSK-prosjektet ved Folkehelseinstituttet. Prosjektet er del inn i to delprosjekter; et forprosjekt og et hovedprosjekt. Hovedprosjektet er finansiert av Norges Forskningsråd (NRF) og har tittelen Dynamics of Family Conflicts. Her skal det samles inn data fra en stor gruppe familier som møter til samtaler ved et familievernkontor i forbindelse med samlivsvansker eller samlivsbrudd. Denne oppgaven bygger på data fra forprosjektet, som er finansiert av Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) og Norges Forskningsråd (NFR).

Forprosjektet til FamilieForSK har fire overordnede mål; 1) oversette og undersøke de psykometriske egenskapene for norske versjoner av tidligere utprøvde måleinstrumenter for foreldrekonflikter, 2) undersøke sammenhengen mellom ulike aspekt ved foreldrekonflikt og barns samtidige og langsiktige tilpasning, 3) undersøke individuelle og personlige forløpere til destruktive konfliktmønstre fra svangerskap og fram til barnas ungdomsalder, og 4) undersøke i hvilken grad sammenhenger mellom foreldrekonflikt og barns tilpasning påvirkes av foreldres tilpasning, herunder særlig foreldrepraksis, personlighetstrekk, mønstre for voksen tilknytning, psykiske helseplager og alkoholbruk.

FamilieForSK innhenter informasjon fra mor, far og barn i samme familie. Prosjektet gir dermed en unik innsikt i en familie fra tre perspektiver, som igjen kan føre til en mer helhetlig og nyttig forståelse av foreldrekonflikter og konsekvensene av slike konflikter. Det er interessant å se på både samsvar og ikke-samsvar mellom de ulike informantene. Det gir også mulighet til å undersøke reaksjonsmønstre hos de ulike informantene, samt å undersøke sammenhenger mellom atferd hos de ulike informantene, for eksempel predikere barns reaksjoner til ulike former for foreldrekonflikter.

I FamilieForSK-prosjektet henvendte man seg til 2500 familier som deltok i Den Norske Mor og Barn-undersøkelsen (MoBa). Familiene i FamilieForSK-prosjektet ble trukket tilfeldig fra deltakere i MoBa, der både mor og far hadde deltatt tidligere. Inklusjonskriterier var at de to hadde felles bostedsadresse og at barnet som var registrert i MoBa skulle fylle 11 år i løpet av 2015. Man ønsket å få spørreskjemaer fra fullstendige triader, det vil si fra både mor, far og barn i samme familie.

Det ble sendt ut et invitasjonsbrev og et felles samtykkeskjema til samtlige 2500 familier, der både mor og far kunne samtykke til at de og barnet ønsket å delta i studien. Spørreskjemaer ble deretter sendt ut til alle tre familiemedlemmene så snart samtykket var mottatt. Kun familier der alle tre ønsket å delta, ble tilsendt spørreskjemaer. Barna fikk i tillegg et eget alderstilpasset informasjonsskriv, der det ble understreket at det var frivillig for barnet å delta. Spørreskjemaene som var fylt ut, ble lagt i separate konvolutter. Disse tre konvoluttene ble deretter samlet i en større, felles og ferdig frankert svarkonvolutt. Familier som ikke returnerte spørreskjemaet i løpet av en måned ble tilsendt skjemaene på nytt.

Det endelige utvalget bestod av 364 familier, tilsvarende en svarprosent på 14.6%. Frafallsanalyse lot seg ikke gjøre på grunn av manglende tilgang til tidligere data fra MoBa. Dette skyldes MoBas strenge retningslinjer for innsyn i datamateriale. Blant barna i utvalget var det 191 jenter (52.5%) og 165 gutter (45.3%), mens 8 av barna (2.2%) ikke oppga hvilket kjønn de var. Alle barna var 11 år.

Gjennomsnittlig antall barn var 2.70 for kvinnene og 2.78 for mennene. Nylig statistikk viser at gjennomsnittlig antall barn per husstand i Norge er 1.74 (Falnes-Dalheim & Dybendal, 2016), noe som betyr at foreldrene i utvalget i gjennomsnitt hadde et barn mer enn i den generelle populasjonen. Forskjellen i rapporteringen mellom kvinnene og mennene indikerer at menn i større grad enn kvinnene hadde barn med en annen partner, sannsynligvis fra tidligere forhold.

Blant mødrene oppga 82.4% at de hadde høyere utdanning (utdanning utover videregående skole), mens 65.4% av fedrene oppga det samme. Dette er tall som er vesentlig høyere enn gjennomsnittet i Norge, der 35.6% av kvinner og 28.7% av menn over 15 år har en høyere utdanning (Holøien, Zachrisen, & Holseter, 2016). Blant mødrene rapporterte 74% at de hadde en brutto årsinntekt på over kr 400 000, mens 93.4% av fedrene rapporterte det samme. Beregnet gjennomsnittlig årslønn for alle ansatte i Norge utgjorde 518 100 kroner i 2015 (Lunde & Bye, 2016). For en mer utfyllende oversikt over mors og fars rapportering om egen utdannelse og inntekt, se tabell A1 og A2 i vedlegg A.

2.2 Måleinstrumenter

Informasjon ble innhentet gjennom spørreskjemaer. Spørreskjemaene, både det til foreldrene og det til barnet, ble satt sammen av en rekke ulike skalaer samt enkelte egenproduserte spørsmål. Skalaer som ikke tidligere var blitt brukt i Norge ble oversatt og tilbakeoversatt i tråd med gjeldende vitenskapelige standarder. En person med norsk som morsmål oversatte

fra engelsk til norsk, mens en person med engelsk som morsmål oversatte tilbake til engelsk. En tredje person sammenlignet tilbakeoversettelsen med originalen. I de sjeldne tilfellene der versjonene var noe ulike i meningsinnhold, ble den norske versjonen endret. En fjerde person med engelsk som morsmål tilbakeoversatte deretter disse på nytt.

2.2.1 Conflicts and Problem Solving Scales

Conflicts and Problem Solving Scales (CPS) (Kerig, 1996) ble brukt for å undersøke foreldrenes konflikter. CPS er et selvrapporteringskjema bestående av 82 spørsmål, og ble utviklet for å måle fire dimensjoner av konflikter mellom partnere; 1) Hyppighet (frequency), 2) Alvorlighetsgrad (severity), 3) Effektivitet (efficacy), og 4) Problemløsning (resolution), samt ulike konfliktstiler. Kun hyppighet av konflikter og konfliktstiler vil undersøkes videre i denne oppgaven.

Hyppighet måler antall ganger paret har hatt mindre eller større mindre konflikter i løpet av det siste året. Mindre konflikter skåres på en 6-punkts Likert-skala fra 1 (en gang i året eller sjeldnere) til 6 (nesten hver dag), mens større konflikter skåres fra 2 (en gang i året eller sjeldnere) til 12 (nesten hver dag). Parene blir også bedt om å angi hvor ofte en selv og partner bruker 44 ulike konfliktstiler når de krangler. Svarene skåres på en 4-punkts skala fra 0 (aldri) til 3 (ofte). Eksempler på spørsmål inkluderer ”Prøver å forstå hva den andre virkelig føler” (samarbeid), ”Gir etter for den andres synspunkt for å unngå diskusjoner” (unngåelse) og ”Krangler når barnet muligens kan overhøre” (involvering av barn). Se vedlegg J for fullstendig oversikt over de 44 spørsmålene under konfliktstiler.

Faktoranalyser, gjort på det amerikanske utvalget til Kerig (1996), har vist reliable subskalaer for seks konfliktstiler som involverer 1) Samarbeid (cooperation), 2) Unngåelse (avoidance), 3) Utestenging (stalemate), 4) Fysisk aggresjon (physical aggression), 5) Verbal aggresjon (verbal aggression), og 6) Involvering av barn (child involvement). Som man kan se av vedlegg B, viser subskalaene akseptable til utmerkede alfaverdier for begge kjønn når det gjelder både dimensjoner ved konflikt ($\alpha = .75$ til $.98$) og konfliktstiler ($\alpha = .70$ til $.87$) (Kerig, 1996). Test-retest-reliabilitet korrelasjoner var tilfredsstillende høye for hver av skalaene, varierende fra svak $.53$ ($p < .01$) til høy $.87$ ($p < .001$), med en median på $.63$ (Kerig, 1996). Signifikante korrelasjoner ble også funnet mellom overlappende skalaer i CPS og andre mål på foreldrekonflikter (Kerig, 1996).

2.2.2 Security in the Interparental Subsystem Scale

Security in the Interparental Subsystem Scale (SIS) (Davies et al., 2002) ble brukt for å undersøke barnets reaksjoner til foreldrekonflikt. SIS er et selvrapporteringskjema bestående av 37 spørsmål, der alle svar skåres på en Likert-skala fra 1 (stemmer ikke) til 4 (stemmer helt). Den opprinnelige versjonen inkluderer syv subskalaer; 1) Emosjonell reaktivitet (emotional reactivity), 2) Dysregulert atferd (behavioral dysregulation), 3) Involvering (involvement), 4) Unngåelse (avoidance), 5) Konstruktive familierepresentasjoner (constructive family representations), 6) Destruktive familierepresentasjoner (destructive family representations), og 7) Spillover-effekter (Conflict spillover representations). Kun subskalaene involvering og unngåelse vil undersøkes videre i denne oppgaven.

De to subskalaene involvering og unngåelse kan gis samlebetegnelsen regulering av eksponering (*Regulation of exposure to affect*), og er ment å måle atferden til barnet under foreldrekonflikt, og mer presist hvordan de regulerer eksponeringen for konflikten. Subskalaene er ment å fange opp hvorvidt barnet involverer seg i foreldrekonflikter eller er unngående under foreldrekonflikter. Involvering omfatter spørsmål som “*Når mine foreldre krangler prøver jeg å distrahere dem ved å ta opp andre ting*” og “*Prøver jeg å trøste en av dem eller begge*”. Unngåelse omfatter spørsmål som “*Forholder jeg meg veldig stille, nesten som om jeg var frys*” og “*Venter jeg og håper at ting vil bli bedre*”. Se vedlegg K for fullstendig oversikt over skalaens spørsmål.

Subskalaene til SIS har vist å ha god reliabilitet, gjennom både god intern konsistens og høy test-retest-reliabilitet (Davies et al., 2002). Som man kan se av vedlegg C, var alfakoeffisientene for seks av de syv subskalaene over .70, som kan regnes som akseptabelt (Nunnally, 1978). Faktorstrukturen ble også nylig replikert i et portugisisk studie (Silva, Calheiros, & Carvalha, 2016). Validiteten til de ulike subskalaene støttes av signifikante sammenhenger med måling av barns tilpasning og foreldrekonflikter rapportert av flere ulike informanter (barn, mor, far og lærer) (Cummings, Davies, & Simpson, 1994; Harold, Fincham, Osborne, & Conger, 1997).

CPS og SIS er skalaer som er lite brukt i Norge. De er derfor heller ikke validert i norsk sammenheng. Dette innebærer at man ikke vet mye om de psykometriske egenskapene til skalaene på et norsk utvalg. Faktoranalyser ble derfor utført i forbindelse med denne oppgaven, for å vurdere hvordan skalaene og deres subskalaer fungerte i FamilieForSK-utvalget i forhold til de opprinnelige skalaene.

2.3 Etske betraktninger

Forskningsprosjektet innebærer å innhente sensitiv informasjon om enkeltindivider og deres familier. Dette medfører naturligvis en del etiske hensyn og utfordringer. Prosjektet ble godkjent av REK (Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskning) med prosjektnummer 2015/1374/REK nord.

Undersøkelsen kan by på utfordringer for deltakerne i form av at det blir gått i dybden i personlige temaer. Dette kan føre til at både barn og foreldre blir mer oppmerksomme på negative forhold i familien i ettertid som han eller hun ellers ikke ville lagt merke til. For eksempel kan barnet bli oppmerksom på at foreldrenes krangler potensielt kan skyldes han/henne, i og med at enkelte spørsmål fanger opp hvorvidt barnet føler at konflikten skyldes ham/henne. Foreldrene kan også bli mer bevisst på ulike aspekt ved konflikt, noe som kan være fordelaktig fordi økt bevissthet kan føre til forbedringer når det gjelder å håndtere fremtidige konflikter. På den annen side kan det føre til usikkerhet rundt partneren, hvorvidt de håndterer konflikter på en god måte, og generelt usikkerhet rundt forholdet dere i mellom.

Majoriteten av spørsmålene i skalaene som er benyttet er negativt ladet og er ment å fange opp destruktiv atferd, fordi det er dette man først og fremst er interessert i. Dette kan være med på å gjøre at deltakerne, både foreldrene og barna vurderer familieforholdene som usunne, selv om dette ikke nødvendigvis er tilfellet.

Det er likevel trygt å si at de positive sidene ved studien overveier de negative. Det er nødvendig med kunnskap om foreldrekonflikter og hvordan dette påvirker både foreldre og barn. Slik kunnskap kan bidra til å hjelpe familier med mye konflikter til å få det bedre.

2.4 Statistiske analyser

Det ble i hovedsak benyttet IBM SPSS versjon 24 til statistiske analyser. Vurdering av signifikansnivå fulgte anbefalinger etter Fisher (1925), og funn ble dermed vurdert som statistisk signifikante ved $p < .05$. Alfakoeffisienter (Cronbachs alfa) ble brukt til å vurdere den interne konsistensen i måleinstrumentene, noe som er en viktig del av en tests reliabilitet. Alfakoeffisienter ble vurdert i henhold til Nunnally (1978), der blant annet $\alpha = .50 - .60$ vurderes som dårlig, $\alpha = .60 - .70$ vurderes som tvilsomt, $\alpha = .70 - .80$ vurderes som akseptabelt, og $\alpha = .80 - .90$ vurderes som god intern konsistens. Samvariasjon mellom de ulike variablene ble undersøkt med Pearsons r . Signifikante korrelasjoner ble vurdert i

henhold til Cohen (1988), der $r = .10 - .29$ vurderes som en svak korrelasjon, $r = .30 - .49$ vurderes som en moderat korrelasjon, mens $r = .50 - 1.0$ vurderes som en sterk korrelasjon.

Preliminære analyser ble brukt for å undersøke normalfordeling, skjevhet, kurtose, gjennomsnitt (M) og standardavvik (SD) for de ulike variablene. T-test for uavhengige utvalg ble brukt for å undersøke hvorvidt det var signifikante forskjeller mellom mødrene og fedrenes rapportering om de ulike konfliktstilene og rapportering av hyppighet av større og mindre konflikter. Samme type t-test ble også benyttet for å undersøke hvorvidt det var signifikante kjønnsforskjeller i barnas rapportering om henholdsvis involvering og unngåelse.

Missing ble håndtert ved parvis ekskludering (*Exclude cases pairwise*). Parvis ekskludering innebærer at en deltaker utelates fra analysene kun hvis de mangler nødvendig data for en spesifikk analyse. De vil likevel inkluderes i andre analyser dersom de har den nødvendige informasjonen. I faktoranalysen i Mplus, ble Missing håndtert ved bruk av *Expectancy maximization*. Hos deltakere med tre eller færre missing ble manglende data erstattet med deltakerens gjennomsnittsskåre på de andre spørsmålene. Deltakere med flere enn tre missing ble ekskludert fra analysen.

2.4.1 Indekser

Sumskårer for både CPS og SIS ble benyttet for videre analyser. Sumskårer ble laget ved å summere sammen enkeltskåre på hvert spørsmål i en subskala for hver enkelt deltaker. Det vil si at dersom en deltaker skåret 3 på hver av en subskalas fire spørsmål, ble sumskåren for denne deltakeren 12.

På CPS ble det gjort en utvelgelse av skårer slik at den foreldereren med høyest sumskåre på hver enkelt subskala ble beholdt, mens den andre forelderens skåre på denne subskalaen ble ekskludert fra videre analyser. I tilfeller der foreldrene hadde like sumskårer på en gitt konfliktstil, ble den ene foreldereren beholdt.

En slik utvelgelse ble gjort for å gjøre videre analyser ryddigere og enklere å tolke, samtidig som at dette ikke går på bekostning av hva som er (teoretisk) meningsfullt å undersøke. Det er rimelig å anta at foreldereren med høyest sumskåre vil gjøre størst utslag på barnets tilpasning, og det er dermed denne foreldereren det vil være mest naturlig å undersøke. Foreldereren med lavest skåre på de ulike subskalaene vil naturligvis også ha betydning for barnets tilpasning, men kommer litt i skyggen av den andre.

2.4.2 Faktoranalyser

En eksplorerende faktoranalyse (*Principal Axis Factoring*) ble utført separat for mor og far for å undersøke faktorstrukturen til CPS-skalaen, med oblik rotasjon og utelatelse av lave faktorladninger (under .40). Her ble det funnet at den originale faktorstrukturen til Kerig (1996) ikke kunne replikeres i det aktuelle utvalget. For lite variasjon i spørsmålene under fysisk aggresjon gjorde at disse spørsmålene ble ekskludert. Det var ingen eller svært få som hadde krysset av for andre kategorier enn ”aldri”. Det ble heller ikke mulig å lage en ren Utestenging-subskala, fordi det ikke var nok spørsmål som klynget seg sammen under én faktor. Disse spørsmålene ble derfor også ekskludert. For å få til en modell som kunne passe for både mødrene og fedrene, men fremdeles beholde den originale faktorstrukturen til Kerig (1996), ble det utarbeidet en kortskala med fire faktorer og fire spørsmål på hver faktor. Utvalget av disse spørsmålene ble basert på de høyeste faktorladningene for mor og far, hva som ga teoretisk mening, itemanalyse basert på estimering av intern konsistens (Cronbachs alfa), og til slutt vurdering av modelltilpasningsmål etter konfirmerende faktoranalyser i statistikkprogrammet Mplus versjon 7.1.1.

På grunn av få svarkategorier per spørsmål (kun fire kategorier) og en venstreskjev fordeling på alle spørsmål, ble målenivået på det enkelte spørsmål definert som kategorisk i Mplus. Dette innbar i praksis at målenivået på de ulike spørsmålene ble definert til å være på ordinalnivå, noe som strengt tatt også er riktig i dette tilfellet da svarkategoriene på hvert spørsmål er ”aldri”, ”sjelden”, ”av og til” og ”ofte”. Det å definere at data er målt på ordinalnivå gir mer pålitelige modelltilpasningsmål og bedre estimat på faktorladninger og kovarians mellom faktorene (Byrne, 2012).

Det ble utført en såkalt *Multigroup Confirmatory Factor Analysis* i Mplus, for å undersøke om den foreslåtte faktormodellen ga en like god modelltilpasning for både mor og far. Denne prosessen kalles også invarianstesting (Byrne, 2012). Manglende invarians innebærer at begrepene (faktorene) som mål er forskjellige i de to gruppene, og da kan man for eksempel ikke sammenligne de to gruppene både med hensyn til hvordan faktorene er relatert til andre mål (for eksempel SIS) og det er heller ikke mulig å sammenligne gjennomsnittlige sumskårer på faktorene mellom de to gruppene. Målingsinvarians er derfor en forutsetning for å kunne sammenligne mor og far på den modifiserte utgaven av CPS.

To ulike modeller ble testet og sammenlignet; en *Unconstrained*-modell (der faktorstrukturen er lik, men der faktorladningene er forskjellige for mor og far) og en *Constrained*-modell (der både faktorstrukturen og faktorladningene er like for mor og far).

Sistnevnte modell må være invariant for å kunne sammenligne om CPS-faktorene relaterer forskjellig til andre begrep for mor og far. For å kunne sammenligne gjennomsnittlig sumskåre på den enkelte CPS-faktor er det videre en forutsetning at i tillegg til invarians i faktorstruktur og faktorladninger, så skal konstantleddet (interceptet) være invariant i de to gruppene, det vil si forventet skåre på det enkelte spørsmål når skåren på faktoren er lik null. Siden data ble definert som kategoriske, kalles dette ikke for intercept, men for *threshold*, det vil si terskelverdi i Mplus, men det innebærer i praksis det samme som et intercept/konstantledd. Dette kravet til invarians blir vanligvis testet etter testing av invarians i faktorstruktur og faktorladninger, men i dette tilfellet ble dette inkludert allerede fra starten av, noe som var nødvendig for at modellestimeringen skulle konvergere. Dermed ble ikke invarians i *threshold* inkludert i et separat trinn, men etablert allerede fra starten av.

To mål ble brukt for å vurdere modellenes tilpasning til data; the Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) og the Comparative Fit Index (CFI). RMSEA under .08 og CFI-verdier over .90 anses ofte for å være tilfredsstillende verdier, mens RMSEA under .06 og en CFI-verdi over .95 anses å indikere en svært god modelltilpasning (Hu & Bentler, 1999; Loehlin, 1998). Chen (2007) foreslått følgende grenseverdier for å indikere at gruppene er invariante i store utvalg ($N > 300$): en nedgang i CFI som er mindre enn .01, supplementert av en økning i RMSEA som er mindre enn .015.

En eksplorerende faktoranalyse (*Principal Axis Factoring*) ble foretatt i SPSS for å undersøke faktorstrukturen til SIS-skalaen. Oblik rotasjon ble benyttet, og lave faktorladninger (under .30) ble utelatt fra analysen. Ett spørsmål som opprinnelig er med i SIS-skalaen under unngåelse-subskalaen, var ikke med i spørreskjemaet til FamilieForSK. Spørsmålet lyder som følger: ”*Do nothing, but wish I did something*”. Dette var en forglemmelse fra FamilieForSK sin side. Faktoranalysen ble derfor gjort på et mindre spørsmål enn det skulle vært i forhold til den opprinnelige subskalaen.

2.4.3 Regresjonsanalyser

I første omgang ble en korrelasjonsmatrise laget for å undersøke samvariasjonen mellom de ulike variablene som inngår i oppgaven. For å videre undersøke oppgavens hypoteser, ble bivariate lineære regresjonsanalyser utført. Dette ble gjort for å undersøke sammenhengene mellom foreldrenes konfliktstiler, hyppigheten av større og mindre konflikter, og barnets atferd i form av involvering i og unngåelse av konflikten. Det ble utført separate analyser for hver av de to avhengige variablene.

Multippel regresjonsanalyse ble brukt for å undersøke nærmere de signifikante sammenhengene som ble funnet i de bivariante analysene. Multippel regresjon baserer seg på korrelasjoner, men muliggjør en mer dyptgående undersøkelse av sammenhengene mellom et sett av variabler (Pallant, 2013). For å vurdere modellen ble R^2 brukt, mens Beta (β) ble brukt for å evaluere bidragene til hver av de uavhengige variablene.

Backward method (også kalt backward deletion eller backward elimination), en type stepwise regression, ble benyttet i de multiple regresjonene. Dette innebærer at man utfører en multippel regresjonsanalyse med de variablene som viste seg å være signifikante i den bivariante regresjonsanalysen. Deretter tar SPSS vekk en og en variabel fra modellen, og begynner med den variabelen som gjør det minst statistisk signifikante bidraget til hvor godt modellen kan predikere den avhengige variabelen (Field, 2013). Slik fortsetter det inntil ingen flere variabler behøves å tas vekk. Det er imidlertid enkelte negative sider ved denne metoden. Hovedproblemet med stepwise regression generelt, er at den vurderer modelltilpasningen til en variabel basert på de andre variablene i modellen (Field, 2013). Det er imidlertid anbefalt å bruke backward-metoden fremfor forward-metoden fordi dette minimerer *suppressor effects*, noe som forekommer når en uavhengig variabel har en signifikant effekt, men kun når andre variabler holdes konstante (Field, 2013).

3 Resultater

3.1 Preliminære analyser

Preliminære analyser ble utført for å se hvorvidt de ulike variablene var normalfordelte eller ikke. Mål for skjevhet og kurtose ble brukt for å undersøke dette. Det var forventet at skårene ville være skjevfordelte i utvalget på både CPS og SIS, noe man kan se at de var av vedlegg D. Likevel er testene for statistisk signifikans temmelig robuste mot brudd på normalfordeling, spesielt i store utvalg på $N > 100$ (Howitt & Cramer, 2008).

Variablene ble videre sjekket for forekomst av uteliggere, som vist i vedlegg E. De få observerte uteliggerne ble beholdt, fordi de ikke utgjorde noen stor forskjell i gjennomsnittsskårene for utvalget, og fordi flere av disse utgjorde høye skårer på SIS, noe som er ønskelig å inkludere med tanke på oppgavens problemstillinger.

3.1.1 T-tester

En t-test for uavhengige utvalg ble utført for å sammenligne skårer på de ulike konfliktstilene for mødrene og fedrene. Det var ingen signifikant forskjell i skårer mellom mødrene ($M = 10.50$, $SD = 1.51$) og fedrene ($M = 10.50$, $SD = 1.66$), $t(700) = .024$, $p = .98$ på samarbeid. Det var imidlertid signifikante forskjeller i skårer mellom mødrene og fedrene på de tre andre konfliktstilene, som vist i vedlegg F tabell F1. Fedrene skåret i gjennomsnitt høyere enn mødre på unngåelse, mens mødrene skåret høyere enn fedrene på involvering av barn og verbal aggresjon.

En t-test for uavhengige utvalg ble også utført for å sammenligne skårene på hyppighet for mødrene og fedrene. Det var signifikante forskjeller i skårer mellom mødrene og fedrene på begge målene for hyppighet (både større og mindre konflikter), som vist i vedlegg F tabell F2. Mødrene skåret i gjennomsnitt høyere enn fedrene på begge målene.

For barna ble en t-test for uavhengige utvalg utført for å undersøke hvorvidt det forekom kjønnsforskjeller i rapportering av henholdsvis involvering og unngåelse. Det var ingen signifikante forskjeller i skårer mellom jenter ($M = 9.73$, $SD = 3.37$) og gutter ($M = 9.64$, $SD = 3.61$), $t(315) = .22$, $p = .82$ på involvering. Det var heller ingen signifikante forskjeller i skårer mellom jenter ($M = 10.39$, $SD = 4.23$) og gutter ($M = 10.06$, $SD = 3.69$), $t(321) = .761$, $p = .447$ på unngåelse. Barnets kjønn ble derfor ikke tatt med som kontrollvariabel i videre analyser.

3.1.2 Beskrivende statistikk for CPS

Foreldrene (den forelderen med høyest sumskåre i hver familie) hadde en gjennomsnittsskåre på 3.85 (SD = 1.16) for mindre konflikter, noe som vil si at de rapporterte at de hadde mindre konflikter omtrentlig 1-2 ganger i måneden. Gjennomsnittsskåren for større konflikter var på 3.57 (SD = 2.09), noe som betyr at foreldrene rapporterte at de hadde større konflikter mellom en gang i halvåret til en gang i året. Potensielle minimum- og maksimumskårer for mindre konflikter var på 1 til 6, og dette var også faktiske minimum- og maksimumskårer i utvalget. Potensielle maksimum- og minimumskårer for større konflikter var på 2 til 12. Faktiske minimum- og maksimumskårer var på 2 til 10.

Den konfliktstilen med høyest gjennomsnittlig skåre var samarbeid, mens involvering av barn hadde lavest gjennomsnittlig skåre, som man kan se av tabell 1. Det vil si at foreldrene tenderte til å rapportere at de selv hadde en samarbeidende konfliktstil under konflikter, mens at det var lav forekomst av rapportering om involvering av barn som konfliktstil. Det var videre relativt lik rapportering av unngåelse og verbal aggresjon, med noe høyere rapportering av unngåelse. Oversikt over spørsmålene som inngikk i hver subskala, samt gjennomsnittsskåre for hvert enkelt spørsmål for henholdsvis mødre og fedre, fremkommer i vedlegg H.

Tabell 1. *Beskrivende statistikk for CPS-skårer på de fire ulike konfliktstilene. Forelderen med høyest sumskåre på hver konfliktstil i hver familie.*

	N	Range		M	SD
		Potential	Actual		
Samarbeid	340	0 - 12	3 - 12	11.19	1.19
Unngåelse	344	0 - 12	0 - 12	7.21	2.25
Involvering av barn	342	0 - 12	0 - 8	2.92	1.79
Verbal aggresjon	339	0 - 12	0 - 12	6.38	2.19

3.1.3 Beskrivende statistikk for SIS

Barna skåret i gjennomsnitt noe høyere på unngåelse (N = 326, M = 10.29, SD = 3.47) enn involvering (N = 320, M = 9.69, SD = 4.01) som reaksjon til foreldrekonflikter. Potensielle minimum- og maksimumskårer for begge subskalaene var 6 og 24, og faktiske maksimumskårer og minimumskårer falt på 6 og 23 for hver av variablene, noe som viser en

stor spredning i skårer. Oversikt over spørsmålene i hver subskala samt gjennomsnittsskårer på hvert enkelt spørsmål fremkommer i vedlegg I. Her kan man se at spørsmålet under involvering med høyest gjennomsnittsskåre var ”Når foreldrene mine krangler prøver jeg å vise meg fra min beste side” ($M = 1.89$, $SD = .98$). Spørsmålet under unngåelse med høyest gjennomsnittsskåre var ”Når foreldrene mine krangler venter jeg og håper at ting vil bli bedre” ($M = 2.22$, $SD = 1.12$).

Det var relativt høye standardavvik på begge variablene. Likevel ble det, som tidligere nevnt, gjort et valg om å beholde uteliggerne som er med på å øke standardavvikene, fordi disse er med på å skape varians i datamaterialet. Det var forventet at det ville forekomme uteliggere, ettersom mange barn i et normalutvalg vil oppleve lite konflikter. De som faktisk rapporterer høye skårer antas å være uttrykk for forventet variasjon som er ønskelig å ha med. For eksempel ble to deltakere med sumskårer på 23 vurdert som uteliggere av SPSS (se vedlegg E), men disse er av interesse å ha med, og ble dermed beholdt.

3.2 Faktoranalyser

3.2.1 Faktoranalyse CPS

Hver av de fire subskalaene til CPS hadde akseptable alfaverdier for både mor og far, med unntak av én subskala som var litt lav for mor, som vist i tabell 2.

Tabell 2. Alfaverdier for mor og far på de fire subskalaene i kortversjonen av CPS.

	Mor	Far
Samarbeid	.69	.78
Unngåelse	.77	.76
Involvering av barn	.71	.73
Verbal aggresjon	.74	.73

En kortversjon av CPS ble utarbeidet, og resultatene av modelltestingen basert på 16 spørsmål gruppert under fire faktorer er vist i tabell 3. CFI- og RMSEA-verdiene var tilfredsstillende. Det var dessuten en liten forskjell mellom de to modellene (*Unconstrained* og *Constrained*), og endringene i CFI og RMSEA falt innenfor krav til målingsinvarians mellom gruppene. Det

er derfor rimelig å anta at firefaktormodellen er lik for både mødrene og fedrene i utvalget. Siden krav til invarians i tresholds er lagt allerede i den første modellen (Unconstrained), og siden denne modellen ga en god tilpasning til data, konkluderes det med at invarians i tresholds også er oppnådd. Den endelige modellen, en utarbeidet kortskala med fire faktorer og fire spørsmål under hver faktor, indikerte en god modelltilpasning for både mødrene og fedrene i utvalget. I vedlegg G tabell G4 og G5 er de standardiserte faktorladningene for mor og far presentert, samt de standardiserte korrelasjonene mellom faktorene.

Tabell 3. *Invarianstesting Unconstrained og Constrained.*

	χ^2	RMSEA	CFI	df
Unconstrained	650.117	.074	.936	219
Constrained	668.113	.073	.935	231

3.2.2 Faktoranalyse SIS

Den originale faktorstrukturen til Davies et al. (2002) lot seg i stor grad replikere. Et av spørsmålene (*"Når foreldrene mine krangler prøver jeg å late som om ting er bedre"*), som originalt hører til involvering, hadde imidlertid kryssladninger til både involvering og unngåelse, med høyere faktorladning til unngåelse. På samme måte som at det var ønskelig å beholde den originale faktorstrukturen til CPS, gjaldt dette også for SIS. Spørsmålet ble derfor beholdt under involvering. Et ekstra spørsmål havnet under unngåelse-faktoren (*"Når foreldrene mine krangler prøver jeg å skjule hva jeg føler"*), som ikke hørte hjemme der originalt. Dette spørsmålet hadde imidlertid kryssladninger til to andre faktorer. Det virket dermed legitimt å ta vekk dette spørsmålet fra unngåelse-faktoren. Etter dette bestod hver av subskalaene involvering og unngåelse av seks spørsmål hver. Reliabilitetsanalyser viste akseptabel til god intern konsistens for både involvering ($\alpha = .76$) og unngåelse ($\alpha = .83$).

3.3 Korrelasjonsanalyse

Svake til moderate, men signifikante sammenhenger mellom samtlige konfliktstiler på CPS, indikerte at skårer på hver og en av konfliktstilene var assosiert med skårer på de andre konfliktstilene, se tabell 4. Det sees videre at økt skåre på samarbeid var assosiert med lavere skåre på de andre stilene. Innad i konfliktstilene var den høyeste korrelasjonen mellom CPS involvering av barn og CPS verbal aggresjon.

Det var korrelasjoner varierende fra svake til sterke mellom konfliktstilene og hyppighet (mindre konflikter og større konflikter) og innad i målene for hyppighet. Det var negative korrelasjoner mellom samarbeid og begge målene for hyppighet, noe som betyr at økt skåre på samarbeid var assosiert med lavere hyppighet av både større og mindre konflikter.

Det var en svak, positiv korrelasjon mellom hyppighet av større konflikter og involveringsatferd hos barnet. Det var svake til moderate positive korrelasjoner mellom konfliktstilene involvering av barn og verbal aggresjon og unngåelsesatferd, og mellom rapportering av hyppighet (av både større og mindre konflikter) og unngåelsesatferd. Det var dessuten en moderat, positiv korrelasjon mellom de to avhengige variablene involveringsatferd og unngåelsesatferd. Det ble ikke observert multikollinearitet; det vil si høye korrelasjoner ($r = .90$ og høyere). Såpass høye korrelasjoner er uønsket fordi det kan bety at to variabler måler samme fenomen.

Tabell 4. *Korrelasjonsmatrise over variablene som inngår i oppgaven (N = 316-344).*

	1	2	3	4	5	6	7	8
1: CPS Samarbeid								
2: CPS Unngåelse	-.178**							
3: CPS Involvering av barn	-.198**	.170**						
4: CPS Verbal aggresjon	-.118*	.187**	.467**					
5: CPS Mindre konflikter	-.200**	.208**	.529**	.430**				
6: CPS Større konflikter	-.283**	.229**	.512**	.416**	.619**			
7: SIS Involveringsatferd	-.036	-.005	.078	.086	.086	.130*		
8: SIS Unngåelsesatferd	-.071	-.030	.195**	.167**	.156**	.203**	.471**	

Note. Korrelasjoner ble beregnet ved Pearsons r .

** $p < .01$

* $p < .05$

3.4 Regresjonsanalyser

3.4.1 Bivariate lineære regresjoner

Bivariate lineære regresjoner ble utført for å undersøke sammenhengene mellom hyppighet av konflikter samt foreldrenes konfliktstiler, og barnets atferd.

Hyppighet av større konflikter ble vist å kunne predikere involveringsatferd, selv om denne sammenhengen var svak, som vist i tabell 5. Dette var det eneste målet på foreldrekonflikt som hang sammen med involveringsatferd.

Det ble vist at involvering av barn og verbal aggresjon som konfliktstiler kunne predikere unngåelsesatferd, samt at både hyppighet av større og mindre konflikter kunne predikere unngåelsesatferd, som vist i tabell 6. Sammenhengene var relativt svake, men likevel signifikante.

Tabell 5. *Resultater fra bivariat lineær regresjonsanalyse med involveringsatferd som avhengig variabel.*

	R ²	Beta	Sig.
Samarbeid	.001	-.036	.521
Unngåelse	.000	-.005	.933
Involvering av barn	.006	.078	.162
Verbal aggresjon	.007	.086	.126
Hyppighet av mindre konflikter	.007	.086	.125
Hyppighet av større konflikter	.017	.130	.020

Tabell 6. *Resultater fra bivariat lineær regresjonsanalyse med unngåelsesatferd som avhengig variabel.*

	R ²	Beta	Sig.
Samarbeid	.005	-.071	.201
Unngåelse	.001	-.030	.589
Involvering av barn	.038	.195	.000
Verbal aggresjon	.028	.167	.003
Hyppighet av mindre konflikter	.024	.156	.005
Hyppighet av større konflikter	.041	.203	.000

3.4.2 Multippel regresjonsanalyse

Av oppgavens to avhengige variabler, ble det kun gjort en multippel regresjonsanalyse med unngåelse som avhengig variabel, da involvering kun hadde én enkelt signifikant variabel som kunne predikere utfallet. Resultatet fremkommer i tabell 7.

Det var kun i den siste modellen at en av de uavhengige variablene ga et signifikant bidrag til modellen, nemlig hyppigheten av større konflikter. Den endelige, foreslåtte modellen (modell 3) viste at 5.2% av variansen i unngåelsesatferd kan forklares av foreldrenes konfliktstil involvering av barn og hyppighet av større konflikter, med hyppigheten av større konflikter som den eneste av variablene som nådde statistisk signifikans.

Tabell 7. Resultater fra multippel regresjonsanalyse (stepwise regression; backward method) med unngåelse som avhengig variabel.

Modell		Ustandardiserte		Standardiserte	t	Sig.	Part
		koeffisienter	koeffisienter	Beta			
		B	Std. Error				
1	(Konstant)	8.020	.863		9.295	.000	
	Involv. av barn	.226	.155	.100	1.452	.147	.079
	Verbal aggresjon	.127	.117	.069	1.086	.278	.059
	Mindre konflikter	-.017	.256	-.005	-.068	.946	-.004
	Større konflikter	.242	.139	.126	1.741	.083	.094
2	(Konstant)	7.984	.681		11.729	.000	
	Involv. av barn	.223	.150	.099	1.487	.138	.081
	Verbal aggresjon	.126	.116	.069	1.090	.277	.059
	Større konflikter	.238	.124	.124	1.916	.056	.104
3	(Konstant)	8.520	.471		18.085	.000	
	Involv. av barn	.276	.142	.123	1.947	.052	.105
	Større konflikter	.270	.121	.141	2.231	.026	.121

4 Diskusjon

Denne oppgaven har hatt som mål å undersøke sammenhenger mellom foreldres konfliktstiler samt hyppigheten av både større og mindre konflikter, og atferd hos barnet i form av involvering i eller unngåelse av konflikten. Data ble samlet inn gjennom spørreskjemaer i form av selvrapport (CPS og SIS). Gjennomgang av forskningen på feltet har vist at sammenhengen mellom foreldrekonflikter og barns atferd er kompleks og inkonsistent. Det er imidlertid studier som har funnet positive sammenhenger mellom aggressive konfliktstiler og mistilpasning, konfliktstiler som innebærer mye negative emosjoner og mistilpasning, og en unngående konfliktstil og mistilpasning. I denne oppgave har det blitt undersøkt om fire konfliktstiler (samarbeid, unngåelse, involvering av barn og verbal aggresjon), samt hyppighet av konflikter (både større og mindre konflikter), kan predikere atferdsmessige reaksjoner hos barnet i form av involvering i eller unngåelse av konflikten.

Analysene viste en sammenheng mellom hyppighet av større konflikter og involveringsatferd hos barnet. Det ble også funnet sammenhenger mellom involvering av barn og verbal aggresjon som konfliktstiler, og unngåelsesatferd hos barnet. Det ble dessuten funnet sammenhenger mellom både hyppighet av større og mindre konflikter, og unngåelsesatferd hos barnet.

Analyser med unngåelsesatferd som avhengig variabel viste at hyppighet av større konflikter var den variabelen som i størst grad kunne predikere unngåelse hos barnet, etterfulgt av involvering av barn som konfliktstil hos foreldrene, selv om sistnevnte ikke nådde statistisk signifikans i den større modellen. Selv om det ble funnet enkelte sammenhenger, bør det påpekes at disse sammenhengene var svake. Resultatene bør derfor tolkes med forsiktighet og kun ses på som tendenser. Det kan tenkes at sammenhengene kan ha blitt ekstra svake fordi de er basert på svar fra ulike informanter. Dette er i og for seg en viktig styrke som gjør de sammenhengene som er funnet mer robuste, i tillegg til at det er en viktig styrke at barnas eget perspektiv på konflikt er med og legges til grunn.

Videre i diskusjonen vil funnene diskuteres nærmere og ses i lys av EST, som er en mulig teori som kan forklare sammenhengen mellom aspekt ved konflikt og barns reaksjoner. Deretter vil det diskuteres hvordan kunnskap fra oppgaven kan brukes i praksis, begrensninger ved oppgaven, samt hva fremtidig forskning bør innebære for en mer dyptgående forståelse av temaet.

4.1 Høy korrelasjon mellom involvering og unngåelse

Det var en relativt høy, positiv korrelasjon mellom de to avhengige variablene involveringsatferd og unngåelsesatferd. De to fenomenene reflekterer på flere måter motstridende atferd. Derfor skulle man forvente at dersom et barn rapporterte at det involverte seg mye i foreldrenes konflikter, så ville det skåre lavt på unngåelse, og omvendt.

Én måte å tolke denne sammenhengen på, er at involveringsatferd og unngåelsesatferd egentlig ikke er såpass forskjellige konsepter at barn stort sett holder seg til én type atferd under foreldrekonflikt. Med andre ord, når foreldre har konflikt, kan det hende at det er litt ”vilkårlig” hvordan barnet reagerer i form av involvering i eller unngåelse av konflikten. Dermed kan et barn skåre høyt på begge typer atferd. Når det er sagt, kan det fortsatt antas at involverings- og unngåelsesatferd har et felles mål når det gjelder å redusere barnets eksponering for foreldrekonflikt og dermed øke barnets følelse av emosjonell trygghet, hvilket er sentralt i EST (Cummings & Davies, 1996).

På den annen side, ble det observert flere og sterkere signifikante sammenhenger mellom konfliktstiler/hyppighet av konflikt og unngåelsesatferd, noe som kan indikere at det er en forskjell mellom de to atferdene.

4.2 Involveringsatferd hos barnet

4.2.1 Verbal aggresjon

Det ble ikke funnet støtte for hypotesen om at verbal aggresjon kunne predikere involveringsatferd hos barnet i dette datamaterialet. Dette kan skyldes at spørsmålene under verbal aggresjon-subskalaen bestod av spørsmål som egentlig ikke var spesielt aggressive. Ved å se på spørsmålene i kortversjonen (vedlegg H), sammenlignet med den fulle, originale subskalaen til Kerig (1996), kan man se at spørsmålene i kortversjonen er blant de minst aggressive av dem. Spørsmålene gir definitivt uttrykk for negativitet og destruktiv atferd, men er langt mer dempede enn mange av spørsmålene i den fullstendige versjonen. Det er derfor mulig at denne subskalaens navn er noe misvisende i denne oppgaven med tanke på spørsmålene som er inkludert.

Én måte å tolke den manglende sammenhengen mellom verbal aggresjon og involveringsatferd på kan være at spørsmålene ikke er såpass aggressive at de oppleves truende for barnet og dermed at de ikke føler et behov for å involvere seg i konflikten.

4.2.2 Unngåelse

Det ble heller ikke funnet støtte for hypotesen en unngående konfliktstil kunne predikere involveringsatferd. Dette funnet var noe overraskende. Det var forventet at det ville være i det minste en svak sammenheng, da det er funnet nettopp en slik sammenheng tidligere (Sturge-Apple et al., 2006).

Én mulig årsak til mangelen på sammenheng kan være at barnet ikke oppfatter at foreldrene har en konflikt når de benytter denne konfliktstilen. At barnet har oppfattet konflikten er naturligvis en forutsetning for at barnet i det hele tatt kan reagere. Spørsmålene under unngåelse-subskalaen er nokså subtile, som man kan se av vedlegg I. Man kan for eksempel anta at det at en forelder ”holder inne følelser” sannsynligvis er noe barnet ikke legger merke til i de fleste tilfeller. Dette strider i så fall mot forskning som indikerer at barn oppfatter selv små tegn på konflikt (Shifflett-Simpson & Cummings, 1996).

I tråd med dette kan det være at dynamikken mellom foreldrene er en viktig faktor for hvorvidt barnet fanger opp den ene forelderens unngående konfliktatferd. Det kan tenkes at det er først når det kommer reaksjoner hos den andre foreldereren at det blir åpenbart for barnet at den ene foreldereren er unngående. For eksempel, dersom en forelder er unngående, mens den andre foreldereren er verbalt aggressiv som reaksjon til dette og for eksempel skjeller ut den andre for å være unngående, kan dette gjøre at barnet i større grad føler usikkerhet, og i det hele tatt fanger opp at den ene foreldereren er unngående, fremfor om at den andre foreldereren i mindre grad er verbalt aggressiv. Det kan tenkes at spenningen som oppstår dersom det er store forskjeller mellom foreldrene (en kontrast) oppleves som truende for barnet, og ikke nødvendigvis den unngående konfliktstilen alene. Dette understreker betydningen av mer inngående kunnskap om hvordan hele samhandlingsmønsteret mellom foreldre henger sammen med barns reaksjoner på konflikt.

4.2.3 Involvering av barn

Det ble ikke funnet støtte for hypotesen om en antatt sammenheng mellom involvering av barn fra foreldrenes side og involveringsatferd fra barnets side. Det var forventet at det ville være en viss sammenheng mellom disse to fenomenene, da de på flere måter reflekterer samme fenomen fra to ulike perspektiver.

Samtidig, om man ser på spørsmålene som er inkludert under involvering av barn som konfliktstil i vedlegg H, så er spørsmålene med høyest gjennomsnittsskåre ”*Krangler foran barnet*” og ”*Krangler når barnet muligens kan overheøre*”. Spørsmålene med lavest

gjennomsnittsskåre på den annen side var ”*Involverer barnet i vår krangel*” og ”*Betrør seg til barnet om problemer med den andre*”, og gjennomsnittsskåren på disse spørsmålene er svært mye lavere enn på de to førstnevnte. Her kan det sies at de to sistnevnte spørsmålene i større grad handler om triangulering, og aktivt dra barnet med inn i konflikten. De to førstnevnte er mer passive, og handler mer om å kun la barnet overhøre krangelen, men ikke aktivt prøve å dra det med inn i konflikten. Nettopp på grunn av lavere skårer på de to siste, kan det hende at barnet ikke opplever denne konfliktstilen som truende. Dette kan forklare mangelen på sammenheng, selv om det er viktig å påpeke at de to første ikke må bagatelliseres.

4.2.4 Hyppighet av større konflikter

Det ble funnet støtte for hypotesen om at hyppighet av større konflikter kunne predikere involveringsatferd. Det var lite overraskende at hyppigheten av større konflikter var signifikant relatert til involveringsatferd, spesielt med tanke på at denne faktoren også slo ut på unngåelsesatferd, og fordi det er logisk at større konflikter er av større betydning enn mindre konflikter for barns tilpasning. På den annen side var forekomsten av større konflikter mye lavere enn forekomsten av mindre konflikter; foreldrene rapporterte at de i gjennomsnitt hadde større konflikter en gang i halvåret til en gang i året, mens gjennomsnittet for mindre konflikter var på en til to ganger i måneden. Dette kan tyde på at barn i større grad ”tåler” de mindre konfliktene i familien, selv når de forekommer relativt ofte, mens større konflikter, selv om det forekommer sjeldnere, oppfattes som mer truende for barnets emosjonelle trygghet og dermed er av størst betydning for involveringsatferd. Dette gir mening dersom man legger EST til grunn som forklaringsteori.

En annen mulig forklaring på sammenhengen kan være felles genetikk. Foreldre som har ”store utblåsninger” har kanskje også barn som er mer tilbøyelige til å ”hive seg med” i konfliktene. Kanskje er dette familier med generelt stor takhøyde og der konflikter oppleves som mindre farlige, slik at barna også ser det som naturlig å involvere seg i foreldrenes konflikter. Denne mulige forklaringen går litt på tvers av EST, der involveringsatferd ses på som emosjonelt betinget.

Det kan også hende at barnet, når konfliktene er store, i større grad føler et behov for å gå inn i konflikten for å rydde opp, mekle, prøver å vise seg fra sin beste side, eller trøste en forelder. Det er rimelig å anta at barnet i større behov føler dette når konfliktene er store fremfor små.

4.3 Unngåelsesatferd hos barnet

4.3.1 Verbal aggresjon

Det ble funnet støtte for hypotesen om at verbal aggresjon kunne predikere unngåelsesatferd. På samme måte som at det ble stilt spørsmål ved hvor aggressive spørsmålene er tidligere i diskusjonen under avsnittet om konfliktstiler og involveringsatferd, gjelder dette naturligvis også her. Det ble imidlertid ikke funnet en sammenheng mellom verbal aggresjon og involveringsatferd. Man kan da spørre seg hva årsaken kan være til faktoren slo ut på unngåelsesatferd, men ikke involveringsatferd.

Selv om det ble påpekt at spørsmålene under verbal aggresjon ikke var særlig aggressive, var de tydeligvis aggressive nok til at barna oppfattet at det var en konflikt, i og med at det forekom en sammenheng mellom verbal aggresjon og unngåelsesatferd. En mulig forklaring på denne sammenhengen er at barn opplever det som mer truende og mer skummelt å skulle involvere seg i foreldrenes konflikter enn å trekke seg unna konflikten. Når barnet observerer at foreldrene har konflikter blir det kanskje dermed mer naturlig å trekke seg unna, og at dette er den ”enkleste” måten å håndtere situasjonen på. Eventuelt kan bare føle at det gjerne skulle involvert seg i konflikten i et forsøk på å bedre situasjonen, men ikke vet hvordan han/hun skal håndtere det.

4.3.2 Unngåelse

Hypotesen om en sammenheng mellom en unngående konfliktstil og unngåelsesatferd ble ikke støttet. Under avsnittet om involveringsatferd og unngåelse er mulige årsaker til mangel på sammenheng diskutert, og disse punktene gjelder også for unngåelsesatferd. Disse punktene tar for seg spørsmålet om hvorvidt barn i det hele tatt oppfatter at en konflikt er til stede er av betydning for hvorvidt de reagerer, og videre at dynamikken mellom foreldrene kan være av betydning.

4.3.3 Hyppighet av større konflikter

Det ble funnet støtte for hypotesen om at større konflikter kunne predikere unngåelsesatferd. Hyppighet av større konflikter var også den eneste av de uavhengige variablene som kunne predikere unngåelsesatferd hos barnet i en større modell, og dermed den sterkeste prediktoren av alle de uavhengige variablene. Som nevnt tidligere, kan det tyde på at barnet i større grad

”tåler” de mindre konfliktene i familien, selv om de forekommer ofte, men reagerer sterkere på de større konfliktene i familien, selv om de forekommer relativt sjeldent.

Dette funnet strider i mot Buehler et al. (1998) som fant at fiendtlige konfliktstiler i større grad er assosiert med problematferd hos barnet enn hyppigheten av konflikter. Det bør likevel nevnes at på grunn av den generelt lave rapporteringen av de destruktive konfliktstilene, er det mulig at funnet ville blitt annerledes dersom vi hadde å gjøre med et utvalg med mye konflikter.

4.3.4 Hyppighet av mindre konflikter

Det oppstod en uventet sammenheng mellom hyppigheten av mindre konflikter og unngåelsesatferd. Dette var ikke forventet ut fra hypotesene, men det er fortsatt ikke et særlig overraskende funn fordi hyppigheten av mindre konflikter var relativt høy (i det minste langt høyere enn hyppigheten av større konflikter).

Dette indikerer at barn også reagerer på de mindre konfliktene mellom foreldrene, og dersom man anvender EST som forklaringsteori, at barn oppfatter selv de mindre konfliktene som truende for deres emosjonelle trygghet. Det er likevel interessant at hyppigheten av mindre konflikter slo ut på unngåelsesatferd, men ikke involveringsatferd. Som nevnt tidligere, i forbindelse med verbal aggresjon og unngåelsesatferd, at barn opplever det som mer utrygt å skulle involvere seg aktivt i konflikten fremfor å trekke seg unna.

4.3.5 Involvering av barn

Selv om det ikke ble lansert en hypotese knyttet til involvering av barn og unngåelsesatferd, var ikke funnet overraskende. Det gir mening at når foreldrene inkluderer barnet i konflikten, så vil barnet trekke seg unna. Dette gir spesielt mening når man ser det i sammenheng med barnets følelse av emosjonell trygghet i EST. Når foreldre har konflikter og involverer barnet, så vil barnet få en følelse av at dere emosjonelle trygghet er truet, og de engasjerer seg i atferd som går på å redusere denne eksponeringen, for å gjenopprette en viss grad av emosjonell trygghet.

Man kan spørre seg om hvorfor denne konfliktstilen var relatert til unngåelsesatferd, men ikke involveringsatferd. Dersom man legger EST til grunn som forklaring, kan det tyde på at barn synes det er skumlere å involvere seg i foreldrenes konflikt, og at dette føles som er større trussel for dem, enn å kun trekke seg unna.

4.4 Involveringsatferd/unngåelsesatferd og barnets tilpasning

Når det er observert en sammenheng mellom foreldrekonflikter og spesifikke atferdsmessige reaksjoner hos barnet, kan man spørre seg hvorvidt atferden kan være tegn på mistilpasning eller mer dyptliggende psykiske/internaliserende vansker. Rhoades (2008) påpeker at atferdsmessige reaksjoner til foreldrekonflikter ikke er gjennomgående positivt relatert til mistilpasning. I motsetning til involveringsatferd, som er positivt korrelert med blant annet depresjon, lav selvfølelse og angst hos barnet (O'Brien, Bahadur, Gee, Balto, & Erber, 1997; O'Brien, Margolin, & John, 1995), er unngåelsesatferd negativt korrelert med internaliserende vansker i noen studier (O'Brien et al., 1995) og positivt korrelert med internaliserende vansker i andre studier (Davies et al., 2002).

Når barn trekker seg unna konflikter, er det mye tyder på at det avgjørende spørsmålet er i hvilken grad barnet grubler over konflikten senere og hvilken grad barnet klarer å engasjere seg i annen atferd. Dersom barnet unngår konflikten, men fortsetter å gruble over konflikten og hvilke konsekvenser det kan ha for familien, er det sannsynlig at barnet kan utvikle internaliserende vansker (Rhoades, 2008). På den annen side, dersom barnet unngår konflikten og engasjerer seg i annen adaptiv mestringsatferd, som å distrahere seg selv ved å gjøre positive aktiviteter, er ikke nødvendigvis unngåelsesatferd assosiert med mistilpasning (Rhoades, 2008).

Når det gjelder involveringsatferd er det vist at enkelte former for involvering er assosiert med tilpasningsvansker. Involvering som inneholder høy grad av psykisk investering fra barnets side, som for eksempel å trøste en forelder, beskytte en forelder eller prøve å løse konflikten for foreldrene, er assosiert med tilpasningsvansker i far-barn-forholdet, men negativt relatert med tilpasningsvansker i mor-barn-forholdet (Johnston, Gonzales, & Campbell, 1987).

Jouriles et al. (2014) fant at barns involvering i foreldrenes konflikter var positivt assosiert med dårligere tilpasning i form av både internaliserende og eksternaliserende vansker. Det ble i tillegg funnet at barns involvering i foreldrenes konflikter kunne predikere senere eksternaliserende problemer, mens barns eksternaliserende vansker ikke kunne predikere involvering i foreldrenes konflikter. Dette indikerer at triangulering er en betydelig faktor for senere tilpasningsproblemer.

Basert på dette virker det som at både involveringsatferd og unngåelsesatferd potensielt kan henge sammen med underliggende problemer hos barnet. Det kan virke som at

særlig involveringsatferd virker å være forbundet med mistilpasning. Det må likevel mer forskning til for å avdekke kausalitet.

4.5 Bruk av kunnskap i praksis

Forskning på foreldrekonflikter og effekten det har på barn er lite verdt dersom det ikke når ut i praksisfeltet og formidles på en god måte. Kunnskap om foreldrekonflikter og effektene det har på barn er viktig i forebyggende arbeid. En nøkkelfaktor innen forebygging er å identifisere risikofaktorer assosiert med mistilpasning, og identifisere individene som virker å være utsatt for slik risiko. Kunnskap om foreldrekonflikter kan være spesielt viktig for de som er i kontinuerlig nærkontakt med familien eller barnet. Lærere, helsesøster på skole, barnehageansatte og øvrig helsepersonell er slike eksempler.

Foreldrekonflikter foregår oftest i det private. Man må derfor basere seg på tegn til mistilpasning hos barnet og anta at en mulig årsak kan være problematiske familieforhold, og følge opp deretter. Helt generelt bør man i skoler og barnehager informere barn om at terskelen er lav for at et barn kan komme å snakke med en voksen dersom de opplever at noe er vanskelig hjemme.

Kunnskap fra denne oppgaven kan brukes ved at man ser på et bredere spekter av barns reaksjoner. I samtaler med foreldre og barn, kan det være nyttig å spørre hvordan barnet *handler* under konflikt, fordi dette kan gi et bilde av barnets opplevelse av konflikten. Det kan være lettere for barnet og fortelle om hva han/hun gjør når foreldrene har konflikter, fremfor hva han/hun tenker og føler. Tanker og følelser kan virke abstrakt for et barn, og det kan være vanskelig for barnet å reflektere rundt egne tanker og følelser. Det kan likeledes være nyttig å spørre foreldre om barnets atferd under konflikt. Foreldre oppfatter ikke nødvendigvis emosjonsuttrykk hos barnet (om det for eksempel virker trist eller redd), spesielt ikke når forelderen selv er midt i en heftig krangel. Det kan da være lettere for foreldrene å rapportere om barnets atferd. Det kan også være enklere for en forelder å si at barnet forsøker å trøste under konflikt eller pleier å holde seg for seg selv, fremfor å si at barnet pleier å virke bekymret eller redd, da dette er mer åpenbare tegn på mistilpasning.

Når det er sagt bør man ikke glemme at konflikter mellom foreldre ikke nødvendigvis trenger å være noe negativt for barn. Enkelte studier har vist at eksponering for konstruktive konflikter mellom foreldre kan være fordelaktig for barn fordi det kan lære barn hvordan de selv kan håndtere egne konflikter senere i livet (Montemayor, 1983; Niemi, 1988). Det kan altså være positivt for barn å erfare at foreldre har konstruktive konflikter med hverandre der

de diskuterer saklig og har respekt for hva den andre har å si. Konflikter er en naturlig del av livet, så det å observere at foreldre har konflikter og løser dem på en god måte, kan være lærerikt for et barn og fordelaktig når barnet møter på lignende konflikter senere i livet.

4.6 Begrensninger

Denne oppgaven har flere begrensninger som bør belyses. En begrensning er at det ikke ble kontrollert for foreldrenes kjønn. Dette er en mulig faktor som kan forklare mangelen på sammenhenger der det var forventet at det ville oppstå sammenhenger, som for eksempel mellom verbal aggresjon og involveringsatferd. T-testene (se vedlegg F) viste at det var forskjeller mellom mødrene og fedrene på konfliktstilene unngåelse, involvering av barn og verbal aggresjon. Det ble likevel besluttet å kun anvende skårene for forelderen med høyest sumskåre på hver subskala, da det er rimelig å anta at denne forelderen vil gjøre størst utslag på barnets generelle tilpasning og atferd.

Kun enkelte aspekt ved foreldrekonflikter ble undersøkt, nemlig hyppigheten av konflikt og hvilke konfliktstiler foreldrene bruker under konflikt. Det finnes mange flere aspekt ved konflikt som kan være av betydning for barnets reaksjoner; konfliktens tema (for eksempel om konflikten omhandler barnet eller andre tema som for eksempel økonomi), intensiteten av konfliktene, og i hvilken grad foreldrene klarer å løse konfliktene sine. Konfliktstiler ble undersøkt fordi konfliktstilen foreldre benytter er en sentral del av en konflikt, og CPS opererer med flere ulike stiler, noe som gjør sannsynligheten stor for å finne interessante sammenhenger. Hyppighet ble undersøkt fordi det var ønskelig å sammenligne to aspekt ved konflikt, og undersøke hvilke av disse som ville ha størst utslag for barns reaksjoner.

EST ble hovedsakelig brukt til å forklare observerte sammenhenger. EST er imidlertid kun én av flere teorier som forsøker å forklare hvorfor barnet handler som det gjør når det eksponeres for foreldrekonflikter. EST er absolutt en betydningsfull teori, men åpenbart ikke den eneste mulige rammen å forstå dette innenfor og flere teorier og perspektiver kan være med på å supplere forståelsen. Emotional Security ble likevel brukt fordi den fokuserer på emosjonelle prosesser hos barnet, noe som er sentralt i det svært emosjonelle klimaet som kan oppstå i familielivet. I tillegg er denne teorien nært knyttet til den ene skalaen som ble benyttet, SIS.

4.6.1 CPS som måleinstrument

CPS ble vist å være et måleinstrument som det var utfordrende å replikere til FamilieForSK-utvalget. Utfordringene med å replikere faktorstrukturen kan skyldes flere forhold, eksempelvis at det er kulturelle forskjeller mellom det amerikanske til Kerig (1996) og det norske FamilieForSK-utvalget. Tabachnick og Fidell (2013) antyder at det er fordelaktig å ha minst 300 deltakere for å gjennomføre en faktoranalyse. Vanskeligheter med å replikere den originale faktorstrukturen til Kerig (1996) i dette utvalget, kan dermed antas å ikke skyldes en for liten utvalgsstørrelse.

Hovedårsaken til at det var vanskelig å replikere faktorstrukturen, var nok først og fremst at det var ønskelig med en felles faktorstruktur for både mødrene og fedrene. Det var vanskelig å finne en modell med en faktorstruktur som kunne brukes for begge gruppene. Dessuten var det ønskelig å beholde den originale faktorstrukturen til Kerig (1996), med opprinnelig spørsmål under opprinnelig subskala. I tillegg er skalaen laget med utgangspunkt i konfliktaspekter man basert på tidligere studier antar vil være de mest skadelige for barn, noe som er et annet argument for å beholde den originale faktorstrukturen. Dette førte til at antall spørsmål og subskalaer måtte kuttes kraftig ned.

Når det gjelder mål for større og mindre konflikter, kan man stille seg spørsmål ved hva som kan regnes som ”mindre” og ”større” konflikter. Dette er nokså upresise begreper, og det er derfor i stor grad opp til hver enkelt deltaker å vurdere hvorvidt en konflikt kan regnes som liten eller stor. I forhold til barnets reaksjoner, kan dessuten mindre konflikter oppfattes som større konflikter hos barnet (dette kan være en av grunnene til at hyppighet av mindre konflikter kunne predikere unngåelse).

Man kan også stille seg kritisk til svaralternativene til spørsmålene under konfliktstiler, nemlig hva ”aldri”, ”sjelden”, ”noen ganger” og ”ofte” er. Dette er i stor grad en subjektiv vurdering som kan variere fra deltaker til deltaker. For eksempel kan én deltaker vurdere en gang i måneden som ”ofte”, mens en annen deltaker kan vurdere en gang i måneden som ”noen ganger”. Det er interessant å se på deltakernes subjektive oppfatning, og det kan derfor i mange tilfeller være betydningsfullt å undersøke, men det er kanskje ikke så givende når man skal se det i sammenheng med barnets tilpasning. Da hadde det kanskje vært mer givende med mer presise svaralternativer, som for eksempel ”hver dag”, ”en gang i uken” og ”en gang i måneden”.

Det var for lite variasjon under spørsmålene på fysisk aggresjon til at det ble mulig å lage en slik subskala. Det kan tenkes at det forekom underrapportering av fysisk aggresjon,

enten bevisst eller ubevisst fra deltakernes side. Fysisk aggresjon er et såpass alvorlig og tabubelagt tema at foreldrene kan ha vært bekymret for å rapportere dette i frykt for at de kunne blitt identifisert (selv om dette i prinsippet ikke skulle være mulig), det kan ha forekommet underrapportering fordi de ønsket å stille seg selv i et bedre lys, eller de kan ha undervurdert sin egen eller partners atferd. Den relativt lave forekomsten av fysisk aggresjon i utvalget i forhold til det amerikanske utvalget til Kerig (1996) kan også ha vært reell, og heller tilskrives kulturelle forskjeller. Det er som kjent ulovlig med all form for fysisk straff av barn i Norge, men dette er ikke ulovlig i flere andre land som for eksempel USA (Hofsøy, 2011). Det virker som at et slikt forbud som er i Norge har effekt på rapportert forekomst av fysisk aggresjon, da undersøkelser i USA viser at hele 94% av foreldre i USA benytter seg av fysisk straff i barneoppdragelsen, mot omtrent 25% av norske foreldre (Hofsøy, 2011). Dette indikerer med andre ord at fysisk aggresjon som del av oppdragelsen er snarere normen enn unntaket i USA, mens i norske familier er dette langt mindre vanlig. Hadde man derimot undersøkt dette i andre familier, for eksempel blant foreldre som har vært innblandet i barnevernssaker, ville forekomsten trolig vært høyere (Folkehelseinstituttet, 2016).

En annen subskala i den opprinnelige faktorstrukturen til (Kerig, 1996), som det ikke ble mulig å inkludere i den utarbeidede kortskalaen, var utestenging. Årsaken til dette var at det ikke var nok spørsmål som klynget seg sammen under én faktor i den eksplorerende faktoranalysen, og at det dermed ikke var mulig å lage en ren utestenging-subskala. Dette kan, i likhet med fysisk aggresjon-subskalaen, skyldes kulturelle forskjeller. Det kan hende at spørsmålene under denne subskalaen ikke er like aktuelle for et norsk utvalg, og dermed at spørsmålene heller ikke var i stand til å fange opp et underliggende fenomen. Flere av spørsmålene kan i tillegg lyde likt spørsmål under unngåelse, da begge fanger opp atferd som går ut på å distansere seg fra konflikten.

4.6.2 SIS som måleinstrument

Den originale faktorstrukturen til SIS lot seg relativt enkelt replikere til FamilieForSK-utvalget, sett ved at den opprinnelige faktorstrukturen til Davies et al. (2002) slo nokså likt ut i den eksplorerende faktoranalysen i FamilieForSK-utvalget. Dette skyldes sannsynligvis at utvalget til Davies et al. (2002) og FamilieForSK-utvalget var relativt like. Det tyder også på at SIS-skalaen er et godt måleverktøy for å kartlegge involveringsatferd og unngåelsesatferd, og at den opprinnelige faktorstrukturen er generaliserbar på tvers av kulturer og utvalg.

Davies et al. (2002) påpeker likevel at enkelte av subskalaene må brukes med forsiktighet, da det gjennomgående var vanskelig å påvise diskriminerende validitet mellom subskalaene. Det ble derfor konstatert et behov for ytterligere undersøkelser av skalaens konstruktvaliditet. Involverings- og unngåelsessubskalaene ble i artikkelen til Davies et al. (2002) vist å ikke være tydelig assosiert med barns tilpasning eller mål på foreldrekonflikter. I denne oppgaven viste det seg at faktorstrukturen i stor grad lot seg replikere til FamilieForSK-utvalget, ved at subskalaene av interesse klynget seg sammen til henholdsvis en involveringsatferd-faktor og en unngåelsesatferd-faktor. Det ble videre funnet at enkelte av målene for foreldrekonflikt kunne predikere disse typene atferd hos barnet. Dette er en indikasjon på at skalaen i større eller mindre grad fungerer på FamilieForSK-utvalget, selv om det må mer omfattende psykometriske undersøkelser til for å kunne si noe om skalaens validitet i andre utvalg.

4.6.3 Spørreskjema som innsamlingsmetode

Spørreskjema var den eneste metoden som ble brukt for innsamling av data. Fordelen med spørreskjemaer er blant annet at det gir et innblikk i individers subjektive formening om et fenomen. Samtidig kan spørreskjemaer potensielt ha flere negative sider. Det kan for eksempel forekomme overrapportering eller underrapportering av fenomener, enten bevisst eller ubevisst fra deltakernes side. Det nokså store utvalgsstørrelsen er imidlertid en styrke i den forbindelse. Dette gjør av eventuell underrapportering til dels kan kompenseres for.

4.6.4 Utvalget

FamilieForSK-utvalget bestod av familier med relativt høy sosioøkonomisk status. Foreldrene hadde generelt relativt høy gjennomsnittlig brutto årsinntekt og de hadde gjennomsnittlig høyere utdanning enn den generelle befolkningen. Både mødrene og fedrene rapporterte at de i gjennomsnitt hadde vært sammen siden 1996, det vil si i godt over 20 år. På spørsmål om hvor fornøyd foreldrene var i forholdet med den andre, svarte både mødrene og fedrene i gjennomsnitt et sted mellom ”ganske tilfreds” og ”svært tilfreds”, hvilket var i det godt øvre sjiktet av svaralternativene. Foreldrene rapporterte videre høy grad av samarbeid, og lavere grad av de destruktive konfliktstilene. Alt dette indikerer at utvalget var jevnt over stabile familier med relativt lite konflikter. Nettopp på grunn av dette var det lav forekomst av de destruktive konfliktstilene, noe som igjen kan ha ført til at det heller ikke forekom

signifikante sammenhenger mellom flere av variablene. Hadde man derimot hatt å gjøre med et annet utvalg, for eksempel et utvalg av familier som går til obligatorisk mekling i forbindelse med samlivsbrudd, er det sannsynlig at det ville blitt funnet flere og sterkere sammenhenger.

Det er likevel nødvendig å påpeke at det er viktig å undersøkte konflikter også i disse familiene; i familier der foreldrene bor sammen og der det tilsynelatende virker å være lite konflikter. Konflikter foregår i større eller mindre grad i alle familier, og effektene som konflikter har på barn vet man ennå lite om. Derfor er forskning på konflikter i alle typer familier viktig for å få et nyansert bilde av foreldrekonflikter og hvordan dette er assosiert med mistilpasning hos barn. Man kan for eksempel bli overrasket over hvor lite konflikt som skal til før barnet fanger opp at det er konflikt tilstede som igjen kan føre til stress og mistilpasning hos barnet, som for eksempel at en unngående konfliktstil hos foreldre i større grad kan predikere mistilpasning hos barn enn en åpenbar fiendtlig konfliktstil (Sturge-Apple et al., 2006), og at barn klarer å skille ”mixed message resolutions” fra en genuin positiv avslutning på en konflikt (Shifflett-Simpson & Cummings, 1996).

Alle barna i utvalget like gamle, 11 år. Funnene kan således ikke uten videre generaliseres til yngre barn eller ungdommer. Barnets alder kan være av betydning når det gjelder barns tilpasning som følger av foreldrekonflikter (Cummings, Ballard, & El-Sheikh, 1991; Cummings, Zahn-Waxler, & Radke-Yarrow, 1984). Davies og Cummings (1994) har imidlertid påpekt at det sentrale spørsmålet nødvendigvis ikke er ved hvilken alder barn er mest utsatt for skadelige effekter av foreldrekonflikter, men sårbarheten barnet/ungdommen har for å utvikle ulike problemer.

4.7 Fremtidige studier

Fremtidige studier på temaet bør innebære longitudinelle studier som ser på utvikling av konflikter over tid og effekten dette har på barnets tilpasning over tid. Metode for innsamling av data bør i større grad involvere andre metoder enn kun selvrapport; for eksempel strukturerte intervjuer som muliggjør en mer dyptgående forståelse av mekanismene involvert i konflikter i hver enkelt familie, og formelle tester som bedre kan estimere barnas ulike funksjoner. Det bør også undersøkes hvordan man effektivt kan identifisere barn og hele familier som er i risiko for mye konflikter, samt forebygge de negative effektene foreldrekonflikter kan ha på barn.

Et annet og mer konkret tema for fremtidig forskning, bør være å undersøke nærmere sammenhengen mellom aspekt ved konflikt, barnets atferd og barnets generelle tilpasning. I denne oppgaven ble det identifisert hvordan ulike konfliktstiler og hyppighet av konflikt kan predikere atferd hos barnet. Det neste steget er å undersøke hvordan unngåelsesatferd og involveringsatferd er relatert til barnets generelle tilpasning over tid. Emosjonell trygghet/utrygghet kan gi en indikasjon på barnets tilpasning, men er likevel ikke tilstrekkelig til å kunne vurdere barnets generelle tilpasning.

SIS-skalaen virker å være et godt egnet måleverktøy til å fange opp barns følelse av emosjonell trygghet gjennom både følelser, indre representasjoner og atferd. Skalaen bør kanskje brukes i sin helhet for å få et mer helhetlig bilde av barnets tilpasning. Det ville for eksempel vært nyttig å undersøke sammenhenger mellom barnets atferd (involveringsatferd og unngåelsesatferd) og barnets indre representasjoner (konstruktive versus destruktive familierepresentasjoner). Da ville man fått en klarere bilde av sammenhengen mellom barnets atferd og tanker. For eksempel, dersom barnet viser involveringsatferd eller unngåelsesatferd og samtidig har indre negative representasjoner av familieforholdene, kan dette være en klarere indikasjon på mistilpasning enn mål på involveringsatferd eller unngåelsesatferd alene.

4.8 Konklusjon

Det ble funnet enkelte positive sammenhenger mellom aspekt ved foreldrekonflikt og barnets atferd i form av involvering i og unngåelse av konflikten. Det var flere sammenhenger mellom aspekt ved foreldrekonflikt og unngåelsesatferd enn aspekt ved konflikt og involveringsatferd. Hyppigheten av større konflikter ble vist å kunne predikere både involveringsatferd og unngåelsesatferd. I tillegg ble det funnet at involvering av barn og verbal aggresjon som konfliktstiler, samt hyppighet av mindre konflikter, kunne predikere unngåelsesatferd. Hyppighet av større konflikter var imidlertid den eneste variabelen som predikerte unngåelsesatferd i en større modell.

Sammenhengene ble hovedsakelig forsøkt forklart ved Emotional Security Theory, der det antas at barns reaksjoner på foreldrekonflikt avhenger av hvorvidt barnet opplever konflikten som en trussel for hans/hennes emosjonelle trygghet. Det kan virke som at barn i større grad "tåler" de mindre konfliktene mellom foreldrene, selv om de forekommer relativt ofte, men opplever de større konfliktene som mer truende, selv om de forekommer relativt sjeldent. Det kan videre virke som at barn opplever de større konfliktene mellom foreldrene

som mer truende for deres emosjonelle trygghet enn hyppigheten av mindre konflikter og hvilken konfliktstil foreldrene benytter. Det kan også virke som at barn opplever at det som mer truende å skulle involvere seg i konflikten enn å trekke seg unna, da det var lavere rapportering av involvering, og flere og sterkere sammenhenger mellom aspekt ved konflikt og unngåelsesatferd enn involveringsatferd.

Det er viktig å frembringe en mer nyansert forståelse av foreldrekonflikter og hvilken effekt dette har på barn, både i familier der foreldrene bor sammen og i familier der foreldrene har gått fra hverandre. Det er videre viktig med kunnskap om ulike former for reaksjoner hos barn, hvordan disse relaterer seg til hverandre, samt hvilke aspekt ved konflikt som oppleves som spesielt truende for barn. Slik kunnskap vil være viktig i forebyggende arbeid på området. Denne oppgaven kan være et bidrag til denne forståelsen.

Litteraturliste

- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 650-666. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x
- Amato, P. R., & Boyd, L. M. (2014). Children and Divorce in World Perspective. I A. Abela & J. Walker (Red.), *Contemporary Issues in Family Studies: Global Perspectives on Partnerships, Parenting and Support in a Changing World* (s. 227-243). New York: John Wiley & Sons.
- Anderson, S. R., Anderson, S. A., Palmer, K. L., Mutchler, M. S., & Baker, L. K. (2010). Defining High Conflict. *American Journal of Family Therapy*, 39(1), 11-27. doi: 10.1080/01926187.2010.530194
- Ballard, M. E., Cummings, E. M., & Larkin, K. (1993). Emotional and cardiovascular responses to adults' angry behavior and to challenging tasks in children of hypertensive and normotensive parents. *Child Development*, 64, 500-515.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Breivik, K., & Olweus, D. (2006). Children of divorce in a Scandinavian welfare state: Are they less affected than US children? *Scandinavian Journal of Psychology*, 47(1), 61-74. doi: 10.1111/j.1467-9450.2006.00493.x
- Bretherton, I. (1985). Attachment theory: Retrospect and prospect. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, 3-35. doi: 10.2307/3333824
- Bretherton, I., Fritz, J., Zahn-Waxler, C., & Ridgeway, D. (1986). Learning to talk about emotions: A functionalist perspective. *Child Development*, 57, 529-548.
- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. (2006). The ecology of developmental processes. I W. Damon & R. M. Lerner (Red.), *Handbook of Child Psychology* (6 utg., Vol. 1, s. 793-828). New York: Wiley.
- Buchanan, C. M., & Heiges, K. L. (2001). When conflict continues after the marriage ends: Effects of postdivorce conflict on children. I J. H. Grych & F. D. Fincham (Red.), *Interparental conflict and child development: Theory, research and applications* (s. 337-362). New York: Cambridge University Press.
- Buchanan, C. M., Maccoby, E. E., & Dornbusch, S. M. (1991). Caught between parents: Adolescents' experience in divorced homes. *Child Development*, 62, 1008-1029.
- Buehler, C., Krishnakumar, A., Anthony, C., Tittsworth, S., & Stone, G. (1994). Hostile interparental conflict and youth maladjustment. *Family Relations*, 43, 409-416.

- Buehler, C., Krishnakumar, A., Stone, G., Anthony, C., Pemberton, S., & Gerard, J. (1998). Interparental Conflict Styles and Youth Problem Behaviors: A Two-Sample Replication Study. *Journal of Marriage and Family*, *60*(1), 119-132. doi: 10.2307/353446
- Byrne, B.M. (2012). *Structural equation modeling with Mplus, Basic Concepts, Applications, and Programming*. New York: Routledge.
- Campos, J. J., Campos, R. G., & Barrett, K. C. (1989). Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation. *Developmental Psychology*, *25*, 394-402.
- Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural Equation Modeling*, *14*, 464-504.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2 utg.). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Cui, M., Conger, R. D., & Lorenz, F. O. (2005). Predicting change in adolescent adjustment from change in marital problems. *Developmental Psychology*, *41*, 812-823.
- Cui, M., Donnellan, M. B., & Conger, R. D. (2007). Reciprocal Influences Between Parents' Marital Problems and Adolescent Internalizing and Externalizing Behavior. *Developmental Psychology*, *43*(6), 1544-1552. doi: 10.1037/0012-1649.43.6.1544
- Cummings, E. M. (1987). Coping with background anger in early childhood. *Child Development*, *58*, 976-984.
- Cummings, E. M., Ballard, M. E., & El-Sheikh, M. (1991). Responses of children and adolescents to interadult anger as a function of gender, age, and mode of expression. *Merrill-Palmer Quarterly*, *37*, 543-560.
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (1994). *Children and marital conflict: The impact of family dispute and resolution*. New York: Guilford Press.
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (1996). Emotional security as a regulatory process in normal development and the development of psychopathology. *Development and Psychopathology*, *8*(1), 123-139. doi: 10.1017/S0954579400007008
- Cummings, E. M., Davies, P. T., & Simpson, K. S. (1994). Marital conflict, gender, and children's appraisals and coping efficacy as mediators of child adjustment. *Journal of Family Psychology*, *8*, 141-149.

- Cummings, E. M., Zahn-Waxler, C., & Radke-Yarrow, M. (1981). Young children's responses to expressions of anger and affection by others in the family. *Child Development, 52*, 1274-1282.
- Cummings, E. M., Zahn-Waxler, C., & Radke-Yarrow, M. (1984). Developmental changes in children's reactions to anger in the home. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 25*, 63-74.
- Davies, P. T., & Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: an emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin, 116*(3), 387-411.
- Davies, P. T., & Cummings, E. M. (1998). Exploring Children's Emotional Security as a Mediator of the Link Between Marital Relations and Child Adjustment. *Child Development, 69*(1), 124-139.
- Davies, P. T., & Forman, E. M. (2002). Children's Patterns of Preserving Emotional Security in the Interparental Subsystem. *Child Development, 73*(6), 1880-1903. doi: 10.1111/1467-8624.t01-1-00512
- Davies, P. T., Forman, E. M., Rasi, J. A., & Stevens, K. I. (2002). Assessing children's emotional security in the interparental relationship: The Security in the Interparental Subsystem Scales. *Child Development, 73*(2), 544-562.
- Ekeland, T. J. (2014). *Konflikt og konfliktforståelse: for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- El-Sheikh, M., Cummings, E. M., & Goetsch, V. (1989). Coping with adults' angry behavior: Behavioral, physiological, and self-reported responding in preschoolers. *Developmental Psychology, 25*, 490-498.
- El-Sheikh, M., Cummings, E. M., & Reiter, S. (1996). Preschoolers' responses to ongoing interadult conflict: the role of prior exposure to resolved versus unresolved conflicts. *Journal of Abnormal Child Psychology, 24*(5), 665-679.
- Emery, R. E. (1982). Interparental conflict and the children of discord and divorce. *Psychological Bulletin, 92*, 310-330.
- Emery, R. E. (1999). *Marriage, divorce, and children's adjustment* (2 utg.). Thousand Oaks: Sage.
- Falnes-Dalheim, A., & Dybendal, K. (2016). Familier og husholdninger, 1. januar 2016. Lastet ned fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/familie>

- Fauber, R., Forehand, R., Thomas, A. M., & Wierson, M. (1990). A mediational model of the impact of marital conflict on adolescent adjustment in intact and divorced families: The role of disrupted parenting. *Child Development, 61*, 1112-1123.
- Ferguson, D. M., Horwood, L. J., & Lynskey, M. T. (1992). Family Change, Parental Discord and Early Offending. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 33*(6), 1059-1075.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics* (4 utg.). London: SAGE Publications Ltd.
- Fisher, R. A. (1925). *Statistical methods for research workers*. Edinburgh: Oliver and Boyd.
- Folkehelseinstituttet. (2016). Foreldrekonflikt, vold og barnevern. Lastet ned fra <https://www.fhi.no/nettpub/barnehelserapporten/oppvekst-og-levekar/konflikt-vold-og-barnevern/>
- Fosco, G., & Grych, J. H. (2010). Adolescent Triangulation into Parental Conflicts: Longitudinal Implications for Appraisals and Adolescent-Parent Relations. *Journal of Marriage and Family, 72*(2), 254-266. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00697.x
- Ge, X. , Conger, R. D. , Lorenz, F. O. , Shanahan, M., & Elder, G. H., Jr. (1995). Mutual influences in parent and adolescent psychological distress. *Development Psychology, 31*, 406-419.
- Gordis, E. B., Margolin, G., & John, R. S. (1997). Marital aggression, observed parental hostility, and child behavior during triadic family interaction. *Journal of Family Psychology, 11*, 76-89.
- Gordon, R. (1987). An operational classification of disease prevention. I J. A. Steinberg & M. M. Silverman (Red.), *Preventing mental disorders*. Rockville: US Department of Health and Human Services.
- Gottman, J. M. (1993). The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: a longitudinal view of five types of couples. *Journal of consulting and clinical psychology, 61*(1), 6-15.
- Gottman, J. M., & Katz, L. F. (1989). Effects of marital discord on young children's peer interation and health. *Developmental Psychology, 25*, 373-381.
- Gottman, J. M., & Notarius, C. I. (2000). Decade review: Observing marital interaction. *Journal of Marriage and the Family, 62*, 927-947.
- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin, 108*, 267-290.

- Grych, J. H., & Fincham, F. D. (1993). Children's appraisals of marital conflict: Initial investigations of the cognitive-contextual framework. *Child Development, 64*, 215-230.
- Harold, G. T., & Conger, R. D. (1997). Marital conflict and adolescent distress: The role of adolescent awareness. *Child Development, 68*, 333-350.
- Harold, G. T., Fincham, F. D., Osborne, L. N., & Conger, R. D. (1997). Mom and dad are at it again: Adolescent perceptions of marital conflict and adolescent psychological distress. *Developmental Psychology, 33*, 333-350.
- Helland, M. S., & Borren, I. (2015). Rapport 2015:3. Foreldrekonflikt; identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Helland, M. S., Kjeldsen, A., Soest, T., Røysamb, E., Gustavsson, K., & Nilsen, W. (2017). Parental Child-Rearing Conflicts Through Adolescence: Trajectories and Associations With Child Characteristics and Externalizing Patterns. *Journal of Research on Adolescence, 1-13*. doi: 10.1111/jora.12302
- Hofsøy, R. (2011). Det er forbudt å slå barn. Lastet ned fra <https://www.nordlys.no/kronikk/det-er-forbudt-a-sla-barn/s/1-79-5655553>
- Holøien, A. M., Zachrisen, O. O., & Holseter, A. M. R. (2016). Befolkningens utdanningsnivå, 1. oktober 2015. Lastet ned fra <http://www.ssb.no/utniv>
- Howitt, D., & Cramer, D. (2008). *Introduction to SPSS statistics in psychology* (4 utg.). Edinburgh: Pearson Education Limited.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling, 6*, 1-55.
- Jeffrey, W. E., & Cohen, L. B. (1971). Habituation in the human infant. I H. W. Reese (Red.), *Advances in child development and behavior* (Vol. 6, s. 63-97). San Diego: Academic Press.
- Johnston, J. R., Gonzales, R., & Campbell, L. E. (1987). Ongoing post-divorce conflict and child disturbance. *Journal of Abnormal Child Psychology, 15*, 165-173.
- Johnston, J. R., & Roseby, V. (1997). *In the name of the child: A developmental approach to understanding and helping children of conflicted and violent divorce*. Michigan: Free Press.

- Jouriles, E. N., Rosenfield, D., McDonald, R., & Mueller, V. (2014). Child involvement in interparental conflict and child adjustment problems: a longitudinal study of violent families. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *42*(5), 693-704. doi: 10.1007/s10802-013-9821-1
- Kelly, J. B. (2000). Children's adjustment in conflicted marriage and divorce: A decade review of research. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *39*(8), 963-673. doi: 10.1097/00004583-200008000-00007
- Kelly, J. B. (2012). Risk and protective factors associated with child adolescent adjustment following separation and divorce. I K. F. Kuehnle & L. M. Drozd (Red.), *Parenting Plan Evaluations: Applied Research for the Family Court* (s. 49-84). New York: Oxford University Press.
- Kerig, P. (1996). Assessing the links between marital conflict and child development: The conflicts and Problem-Solving Scales. *Journal of Family Psychology*, *10*, 454-473. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/0893-3200.10.4.454>
- Loehlin, J. C. (1998). *Latent variable models: an introduction to factor, path, and structural analyses* (3 utg.). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lunde, H., & Bye, K. S. (2016). Lønn, alle ansatte, 2015. Lastet ned fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/lonnansatt/aar/2016-03-03>
- Montemayor, R. (1983). Parents and adolescents in conflict: All families some of the time and some families most of the time. *Journal of Early Adolescence*, *3*, 83-103.
- Niemi, P. M. (1988). Family interaction patterns and the development of social conceptions in the adolescent. *Journal of Youth and Adolescence*, *17*, 429-444.
- Nunnally, J. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- O'Brien, M. O., Bahadur, M. A., Gee, C., Balto, K., & Erber, S. (1997). Child exposure to marital conflict and child coping responses as predictors of child adjustment. *Cognitive Therapy and Research*, *21*, 39-59.
- O'Brien, M. O., Margolin, G., & John, R. S. (1995). The relationship between marital conflict, child coping, and child adjustment. *Journal of Clinical Child Psychology*, *24*, 346-361.
- O'Brien, M. O., Margolin, G., John, R. S., & Krueger, L. (1991). Mothers' and sons' cognitive and emotional reactions to stimulated marital and family conflict. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *59*, 692-703.

- Ogden, T., & Hagen, K. A. (2014). *Adolescent Mental Health. Prevention and Intervention*. New York: Routledge.
- Øiestad, G. (2013). Visst kan psykologer forebygge. Lastet ned fra <http://www.psykologforeningen.no/politikk/forebygging-barn-og-unge/Visst-kan-psykologer-forebygge>
- Pallant, J. (2013). *SPSS Survival Manual. A step by step guide to data analysis using IBM SPSS* (5 utg.). New York: McGraw-Hill.
- Reid, W. J., & Crisafulli, A. (1990). Marital discord and child behavior problems: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 18, 105-117.
- Rhoades, K. A. (2008). Children's Responses to Interparental Conflict. A Meta-Analysis of Their Associations With Child Adjustment. *Child Development*, 79(6), 1942-1956. doi: 10.1111/j.1467-8624.2008.01235.x
- Saarni, C. (2011). Emotional Development in Childhood. Lastet ned fra <http://www.child-encyclopedia.com/emotions/according-experts/emotional-development-childhood>
- Sandler, I. N., Tein, J.-Y., & West, S. G. (1994). Coping, stress, and the psychological symptoms of children of divorce: A cross-sectional and longitudinal study. *Child Development*, 65, 1744-1763.
- Schermerhorn, A. C., & Cummings, E. M. (2008). Transactional family dynamics: A framework for conceptualizing family influence processes. I R. V. Kail (Red.), *Advances in child development and behavior* (Vol. 36, s. 187-250). Amsterdam: Academic Press.
- Shelton, K. H., & Harold, G. T. (2008). Pathways Between Interparental Conflict and Adolescent Psychological Adjustment: bridging links through children's cognitive appraisals and coping strategies. *Journal of Early Adolescence*, 28(4), 555-582. doi: 10.1177/0272431608317610
- Shifflett-Simpson, K., & Cummings, E. M. (1996). Mixed message resolution and children's responses to interadult conflict. *Child Development*, 67, 437-448. doi: 10.1111/1467-8624.ep9605280320
- Silva, C. S., Calheiros, M. M., & Carvalha, H. (2016). Security in the Interparental Subsystem (SIS) Scale: Psychometric Characteristics in a sample of Portuguese Adolescents. *Journal of Family Violence*, 31(2), 147-159. doi: 10.1007/s10896-015-9767-x

- Størksen, I., Røysamb, E., Holmen, T. L., & Tambs, K. (2006). Adolescent adjustment and well-being: Effects of parental divorce and distress. *Scandinavian Journal of Psychology*, 47(1), 75-84.
- Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T., & Cummings, E. M. (2006). Impact of hostility and withdrawal in interparental conflict on parental emotional unavailability and children's adjustment difficulties. *Child Development*, 77, 1623-1641.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6 utg.). Boston: Pearson Education.
- Watson, J. B. (1925). *Behaviorism*. New York: Norton.
- Zemp, M., Bodenmann, G., & Cummings, E. M. (2016). The Significance of Interparental Conflict for Children. *European Psychologist*, 21(2), 99-108. doi: 10.1027/1016-9040/a000245

Vedlegg A

	Mødre		Fedre	
	N	%	N	%
9-årig grunnskole			9	2.5
1-2-årig videregående	4	1.1	6	1.6
Videregående yrkesfaglig	20	5.5	60	16.5
3-årig VGS, generell studiekompetanse	33	9.1	40	11
Distriktshøyskole, universitet inntil 4 år	149	40.9	111	30.5
Universitet, høyskole, mer enn 4 år	151	41.5	127	34.9
N/A	7	1.9	11	3
	364	100	364	100

Tabell A2. Mor og fars brutto årsinntekt (selvrapport).

	Mødre		Fedre	
	N	%	N	%
Ingen inntekt	3	0.8		
Under 150.000 kr.	7	1.9	1	0.3
150-199.999 kr.	8	2.2	1	0.3
200-299.999 kr.	22	6	3	0.8
300-399.999 kr.	49	13.5	12	3.3
400-499.999 kr.	113	31	60	16.5
over 500.000 kr.	157	43.1	280	76.9
N/A	5	1.4	7	1.9
	364	100	364	100

Tabell A1. Mor og fars utdannelsesnivå (selvrapport).

Vedlegg B

Intern konsistens (reliabilitet, alfa-koeffisienter) for hver av subskalaene i the Conflicts and Problem Solving Scales.

Scale	Wife	Husband
Frequency	.75	.78
Severity	.98	.98
Resolution	.79	.79
Efficacy	.94	.91
Cooperation	.86	.86
Avoidance	.70	.74
Stalemate	.76	.78
Verbal aggression	.85	.84
Physical aggression	.83	.87
Child involvement	.81	.85

Note. Tabell tatt fra artikkelen til Kerig (1996).

Vedlegg C

Intern konsistens og test-retest-reliabilitet for subskalaene i Security in the Interparental Subsystem Scales.

Scales	Internal Consistency		Test-Retest Reliability
	Sample 1	Sample 2	
Emotional reactivity			
1. Emotional reactivity	.89	.86	.87
2. Behavioral dysregulation	.65	.52	.59
Regulation of exposure to parent affect			
3. Avoidance	.80	.79	.76
4. Involvement	.72	.74	.70
Internal representations			
5. Constructive family representations	.86	.86	.78
6. Destructive family representations	.84	.76	.80
7. Conflict spillover representations	.83	.81	.85

Note. Tabell tatt fra artikkelen til Davies et al. (2002).

Vedlegg D

Tabell D1. *Skjevhet og kurtose for de ulike subskalaene i CPS som er inkludert i denne oppgaven, forelderen med høyest sumskåre på hver enkelt konfliktstil i hver familie (N = 339 - 344).*

	Skjevhet	Kurtose
Samarbeid	-.2066	6.996
Unngåelse	-.289	.307
Involvering av barn	.457	-.076
Verbal aggresjon	-.198	.101
Mindre konflikter	-.299	-.528
Større konflikter	1.149	.180

Tabell D2. *Skjevhet og kurtose for de ulike subskalaene i SIS (N=320-326).*

	Skjevhet	Kurtose
Involveringsatferd	.862	.382
Unngåelsesatferd	.869	.205

Vedlegg E

Boxplot som viser uteliggere i involveringsvariabelen (SIS).

Note. Tallene i figurene viser til ID-numrene til deltakerne som ble vurdert som uteliggere.

Vedlegg F

Tabell F1. *T-test for uavhengige utvalg for mor og far på de ulike konfliktstilene, CPS (N=344-362).*

	Mødre		Fedre		t	df	Sig. (two-tailed)
	M	SD	M	SD			
Samarbeid	10.50	1.51	10.50	1.66	.024	700	.981
Unngåelse	5.38	2.50	6.45	2.48	-5.729	705	.000
Involv. av barn	2.46	1.75	2.08	1.75	2.840	704	.005
Verbal aggresjon	5.67	2.45	4.81	2.37	4.737	701	.000

Tabell F2. *T-test for uavhengige utvalg for mor og far på hyppighet av mindre og større konflikter, CPS (N = 355-364).*

	Mødre		Fedre		t	df	Sig. (two-tailed)
	M	SD	M	SD			
Mindre konflikter	3.51	1.239	3.28	1.335	2.398	718	.017
Større konflikter	3.26	1.910	2.93	1.728	2.421	713	.016

Vedlegg G

Tabell G2. Standardiserte faktorladninger for mor og far på de 16 ulike spørsmålene i CPS.

Subskala	Spørsmål	Mødre	Fedre
Samarbeid	1	.764	.815
	2	.852	.855
	3	.536	.712
	4	.736	.787
Unngåelse	5	.670	.617
	6	.630	.691
	7	.865	.884
	8	.748	.707
Involvering av barn	9	.922	.915
	10	.687	.726
	11	.903	.934
	12	.545	.631
Verbal aggresjon	13	.841	.763
	14	.805	.718
	15	.634	.622
	16	.705	.758

Note. Se vedlegg H for oversikt over spørsmålene.

Tabell G1. Korrelasjonsmatrise over de standardiserte korrelasjonene mellom faktorene.

	1	2	3	4
1: Samarbeid				
2: Unngåelse	-.215*			
3: Involvering av barn	-.377*	-.080		
4: Verbal aggresjon	-.328*	.108	.579*	

Note. * $p < .05$

Vedlegg H

Oversikt over de ulike spørsmålene under hver av subskalaene i CPS konfliktstiler med tilhørende gjennomsnittsskårer og standardavvik for henholdsvis mødre og fedre.

Subskala	Spørsmål	Mødre		Fedre	
		M	SD	M	SD
Samarbeid	1. Lytter til den andres synspunkt	2.63	.51	2.69	.49
	2. Prøver å forstå hva den andre virkelig føler	2.52	.57	2.54	.56
	3. Prøver å snakke fornuftig med den andre	2.66	.54	2.61	.58
	4. Prøver å finne en løsning som møter begge behov	2.67	.50	2.66	.51
Unngåelse	5. Prøver å glatte over ting	1.26	.82	1.44	.85
	6. Gir etter for den andres synspunkt for å unnsnippe diskusjoner	1.37	.78	1.78	.75
	7. Prøver å ignorere problemet, unngår å snakke om det	1.32	.81	1.45	.84
	8. Holder inne følelser	1.44	.85	1.78	.81
Inv. av barn	9. Krangler foran barnet	1.00	.74	.85	.72
	10. Involverer barnet i vår krangel	.18	.41	.17	.39
	11. Krangler når barnet muligens kan overhøre	1.05	.72	.92	.72
	12. Betror seg til barnet om problemer med den andre	.22	.45	.16	.43
Verbal agg.	13. Insisterer på sitt eget synspunkt	1.60	.83	1.29	.84
	14. Prøver å overbevise den andre om sin egen måte å tenke på	1.83	.78	1.63	.87
	15. Er sarkastisk	1.12	.82	1.03	.78
	16. Anklager	1.13	.82	.84	.72

Note. Spørsmål tilhørende den utarbeidede kortskalaen.

Vedlegg I

Oversikt over de ulike spørsmålene under Involvement- og Avoidance-subskalaene i SIS, samt gjennomsnittsskårer på de ulike spørsmålene (N = 331-338).

Subskala	Spørsmål	M	SD
Involvering	Prøver jeg å vise meg fra min beste side (som å gjøre fine ting for dem)	1.89	.98
	Synes jeg synd på en eller begge av foreldrene mine	1.85	1.01
	Prøver jeg å trøste en av dem eller begge	1.55	.88
	Prøver jeg å late som om ting er bedre	1.53	.80
	Prøver jeg å distrahere dem ved å ta opp andre ting	1.44	.71
	Prøver jeg å løse problemet for dem	1.40	.65
Unngåelse	Venter jeg og håper at ting vil bli bedre	2.22	1.12
	Prøver jeg å være veldig stille	1.73	.92
	Prøver jeg å komme meg vekk fra dem (for eksempel ved å forlate rommet)	1.72	.93
	Forholder jeg meg veldig stille, nesten som om jeg var fryst	1.61	.86
	Vet jeg ikke hva jeg skal gjøre	1.53	.83
	Føler jeg for å holde meg så langt unna dem som mulig	1.41	.72

Notes. Alle spørsmålene ble stilt på følgende måte: “Når foreldrene mine krangler...”.

Spørsmålene er sortert etter hvilket spørsmål som har høyest gjennomsnittsskåre under hver subskala.

Vedlegg J

Oversikt over alle spørsmål som inngår i den fulle versjonen CPS under konfliktstiler.

	0	1	2	3
	Aldri	Sjelden	Noen ganger	Ofte
Hvilke strategier bruker du og barnets mor/far når dere har uenigheter med hverandre?				
1. Snakker ut med den andre				
2. Uttrykker tanker og følelser åpenlyst				
3. Lytter til den andres synspunkt				
4. Prøver å forstå hva den andre virkelig føler				
5. Prøver å snakke fornuftig med den andre				
6. Prøver å finne en løsning som møter begge behov				
7. Oppsøker hjelp fra en rådgiver eller en venn				
8. Kompromisser, møter den andre på halvveien				
9. Prøver å glatte over ting				
10. Gir etter for den andres synspunkt for å unnsnippe diskusjoner				
11. Tar på seg skylden, beklager				
12. "Avfinner seg", fleiper, føyer seg etter den andre				
13. Prøver å ignorere problemet, unngår å snakke om det				
14. Endrer emnet				
15. Holder inne følelser				
16. Forlater rommet				
17. Stormer ut av huset				
18. Gråter				
19. Sutrer, nekter å snakke, "tier i hjel"				
20. Klager, småkrangler uten egentlig å komme videre				
21. Verver venner eller familie til å støtte eget synspunkt				
22. Blir sint på barnet når man i virkeligheten er sint på den andre				
23. Krangler foran barnet				
24. Involverer barnet i vår krangel				
25. Krangler når barnet muligens kan overhøre				
26. Betror seg til barnet om problemer med den andre				
27. Insisterer på sitt eget synspunkt				
28. Prøver å overbevise den andre om sin egen måte å tenke på				
29. Hever stemmen, hylar, roper				
30. Avbryter/lytter ikke til den andre				
31. Er sarkastisk				
32. Anklager				
33. Skjeller ut, banner, fornærmer				
34. Sier eller gjør noe for å såre den andres følelser				
35. Truer med å såre den andre				
36. Trekker tilbake kjærlighet eller hengivenhet				
37. Kaster gjenstander, smeller dører, ødelegger ting				
38. Kaster noe på den andre				
39. Truer med å såre den andre				
40. Dytter, drar, skubber, griper, er hardhendt mot den andre				
41. Dasker den andre				
42. Slår, sparker, biter den andre				
43. Slår den andre hardt				
44. Skader seg selv				

Note. Gjengitt med tillatelse.

Vedlegg K

Oversikt over alle spørsmål som inngår i den fulle versjonen av SIS.

	1	2	3	4
	Stemmer ikke	Stemmer litt	Stemmer ganske bra	Stemmer helt

Når mine foreldre krangler, føler jeg meg...

1. Trist
2. Redd
3. Sint
4. Utrygg

Etter at foreldrene mine har kranglet...

1. Ødelegger det hele dagen min
2. Klarer jeg ikke å roe meg ned
3. Klarer jeg ikke å kvitte meg med de vonde følelsene

Når foreldrene mine krangler...

1. Synes jeg synd på en eller begge av foreldrene mine
2. Forholder jeg meg veldig stille, nesten som om jeg var fryst
3. Prøver jeg å skjule hva jeg føler
4. Kjefter jeg på, eller sier uvennlige ting til folk i familien min
5. Slår, sparker, dasker eller kaster jeg ting på folk i familien min
6. Vet jeg ikke hva jeg skal gjøre
7. Prøver jeg å distrahere dem ved å ta opp andre ting
8. Prøver jeg å vise meg fra min beste side (som å gjøre fine ting for dem)
9. Prøver jeg å klovne rundt eller forårsake problemer
10. Føler jeg meg fanget i midten
11. Prøver jeg å være veldig stille
12. Kan jeg ikke slutte å tenke på deres problemer
13. Prøver jeg å løse problemet for dem
14. Prøver jeg å trøste en av dem eller begge
15. Venter jeg og håper at ting vil bli bedre
16. Føler jeg for å holde meg så langt unna dem som mulig
17. Prøver jeg å late som om ting er bedre
18. Prøver jeg å komme meg vekk fra dem (for eksempel ved å forlate rommet)
19. Føler jeg at de er opprørt over meg
20. Er familien fortsatt i stand til å komme overens med hverandre
21. Vet jeg at de fortsatt elsker hverandre
22. Vet jeg at alt vil ordne seg
23. Føler jeg at det er min skyld
24. Bekymrer jeg meg for min families fremtid
25. Bekymrer jeg meg for hva de skal gjøre videre
26. Vet jeg at det er fordi de ikke vet hvordan de skal komme overens
27. Tror jeg at de klandrer meg
28. Lurer jeg på om de vil separeres eller skille seg
29. Tror jeg at de kan løse uenighetene sine

Note. Gjengitt med tillatelse.